

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1901. Första Kammaren. N:o 19.

Onsdagen den 27 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 20 i denna månad.

Anmälades och bordlades tredje särskilda utskottets utlåtande n:o 5, i anledning af dels Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete och till lag om ändrad lydelse af 17 kap. 4 och 11 §§ handelsbalken, dels ock vissa inom Riksdagen väckta motioner.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran sammansatta banko- och lagutskottets nästlidne dag bordlagda betänkande n:o 3.

Upplästes ett ingifvet läkareintyg, så lydande:

Att herr landshöfdingen m. m. *F. A. Boström*, på grund af (cholelithiasis) *högradig gallstenskolik*, är under återstående delen af riksdagen förhindrad deltaga i Riksdagens arbeten, intyggar på heder och samvete

Göteborg den 26 mars 1901

Manne Bergengren.

Stads-distriktsläkare i Göteborg.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 23 och 26 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Om anslag till nya amanuensbefattningar i kongl. biblioteket.

Punkten 2.

Mom. a).

Herr statsrådet Claëson: Utaf den föredragna punkten behagade kammaren finna, att skilnaden mellan Kongl. Maj:ts förslag och det, som utskottet nu tillstyrker, är den, att under det att Kongl. Maj:t föreslagit två nya ordinarie amanuensbefattningar vid kongl. biblioteket, har utskottet strukit den ena och alltså endast tillstyrkt inrättande af *en* ny ordinarie amanuensbefattning. Såsom hufvudsakligt skäl för denna sin hemställan har utskottet åberopat en framställning, som förelåg vid 1899 års riksdag, då det var fråga om ökad anslag till universitetsbiblioteket i Upsala. År 1898 hade universitetsbibliotekarien till Kongl. Maj:t gjort framställning om förökadt antal arbetskrafter vid biblioteket, hvilken framställning var synnerligen klar och bevisande för att ådagalägga det påpekade behofvet, och att äfven Riksdagen behjertade detsamma, framgår deraf, att Riksdagen beviljade allt hvad Kongl. Maj:t begärde till universitetsbiblioteket. I det stycket hade universitetsbibliotekariens framställning sålunda en mycket god bevisningskraft, men att samma framställning skulle vara bevisande ända derhän, att den skulle ådagalägga obehöfligheten af förökadt anslag till kongl. biblioteket i Stockholm i det hänseende, Kongl. Maj:t ifrågasatt, förstår jag icke.

Till hvad som innehålles i Kongl. Maj:ts proposition och som äfven refererats af statsutskottet ber jag få tillägga några ord, rörande kongl. biblioteket.

Vid kongl. biblioteket utarbetas årligen en s. k. accessionskatalog, omfattande allt det utländska tryck, som under föregående året till detsamma ingått, äfvensom det utländska tryck, hvilket inkommit till några af de större biblioteken i Sverige; denna katalog utgör sålunda, om jag så får säga, en samlingskatalog för våra största offentliga bibliotek. Endast för utarbetandet af denna årliga accessionskatalog är en tjänsteman inom kongl. biblioteket sysselsatt godt halfva året. Der går alltså bort en kraft, som eljest skulle kunna användas för en mängd löpande göromål.

Det må tillåtas mig att få påpeka jemväl ett par andra saker.

Kongl. biblioteket hålles öppet hvarje söckendag, under förmiddagarne från klockan 10—3 och på eftermiddagarne klockan 5—7, eller tillsammans hvarje söckendag sju timmar. Huru förhåller det sig i detta afseende vid biblioteket i Upsala? Enligt universitetets

katalog hålles biblioteket der under terminerna öppet alla dagar, fyra timmar om dagen, mellan klockan 10—2, med särskildt angifvande af att utlåning eger rum mellan klockan 11—1, medan under mellanterminerna, hvilka som bekant omfatta fyra månader om året, biblioteket är för allmänheten tillgängligt endast två dagar i veckan.

Hvad beträffar antalet besökande vid de respektive båda biblioteken, emellan hvilka jernförelse göres, har jag fått den upplysning, att år 1878 besöktes under förmiddagarne kongl. biblioteket af 9,900 personer. Motsvarande uppgift saknas från Upsala, men för år 1898 har man uppgifter från båda biblioteken, och af dessa framgår, att under nämnda år besöken i kongl. biblioteket under förmiddagarne utgjorde 18,455 personer, under det att samma år motsvarande siffra för universitetsbiblioteket var 6,392, således ungefärligen blott en tredjedel af antalet besökande vid kongl. biblioteket. Vidare tillåter jag mig fästa uppmärksamheten på, att de flesta besökande vid universitetsbiblioteket utgöras i regeln af lärde och vetenskapsmän. Kongl. biblioteket besökes naturligtvis också af lärde och vetenskapsmän i egentlig mening, men derjemte af en mängd andra personer, i hvilket afseende jag ber att få lemna ett meddelande, som jag erhållit rörande de olika kategorier, hvilka företrädesvis begagna sig af det kongl. biblioteket. De äro följande: riksdagsmän, komitéledamöter, civila embets- och tjänstemän, militärer, tidningsmän, lärare och lärarinnor, konstnärer, musici, skådespelare, affärsmän, ingenjörer och teknici samt en hel del arbetare. Det visar sig sålunda, att det kongl. biblioteket i Stockholm är hvad man skulle kunna kalla ett verkligt folkbibliotek.

Jag har tagit mig friheten påpeka dessa skiljaktigheter emellan de båda institutionerna för att derigenom söka ytterligare beveka kammaren att bevilja hvad Kongl. Maj:t i denna punkt har äskat.

Friherre von Kræmer: Efter herr statsrådets utförliga och med sifferuppgifter väl motiverade yttrande skulle jag icke behöfva taga till orda i denna fråga, och det är egentligen blott ett formelt skäl, som uppkallat mig, nemligen att ett bestämdt yrkande måtte framställas. Emellertid och när jag ändå har ordet, skall jag anhålla att få göra ett litet tillägg till hvad förut blifvit sagdt.

Utskottet stöder sin nedprutning i det af Kongl. Maj:t begärda anslagsbeloppet för kongl. biblioteket hufvudsakligen derpå, att kongl. biblioteket i Stockholm ej skulle vara i behof af flera tjänstemän än universitetsbiblioteket i Upsala. För min del anser jag dessa båda bibliotek icke kunna betraktas såsom fullt jemförliga storheter. Härmed syftar jag ingalunda på de respektive bibliotekens bokskatter, ty i detta afseende äro de icke endast fullt likställda, utan hvad angår universitetsbiblioteket, är detta till och med, såsom en följd af sin mycket högre ålder, försedt med en hel del manuskript, skatter, hvilka naturligtvis sakna motsvarighet i det kongl. biblioteket. Men deremot, i afseende å bibliotekens begagnande har jag tagit mig friheten sätta ett frågtecken i marginalen till utskottsbotänkandet, der bibliotekarien i Upsala yttrar, att båda biblioteken begagnas i

*Om anslag
till nya
amanuens-
befattningar
i Kongl.
biblioteket.
(Forts.)*

*Om anslag
till nya
amanuens-
befattningar
i kongl.
biblioteket.
(Forts.)*

lika stor mån. Nu har herr statsrådet med siffror visat, att detta åtminstone för de sista åren är så långt ifrån förhållandet, att frekvensen vid Stockholmsbiblioteket är nära tre gånger så stor som vid biblioteket i Upsala. Detta ligger ju också i sakens natur, enär, med all respekt och all tillgifvenhet för Upsala, och ingen torde väl kunna misstänka mig att brista i dessa egenskaper, Upsala dock är en liten stad, men Stockholm en hufvudstad, och detta måste ju föranleda en betydlig skilnad i afseende å frekvensen vid de båda biblioteken. Dertill kommer hvad universitetsbiblioteket beträffar, att, på sätt herr statsrådet uppgaf, timtalet för dess tillgänglighet är betydligt mindre och att under mellanterminerna biblioteksbesöken der äro så godt som inga. Universitetsbiblioteket besökes hufvudsakligen af äldre och yngre lärare, den visserligen mest kompetenta publik, ett bibliotek kan hafva, men jag tror, att i detta afseende står icke kongl. biblioteket mycket efter, hvartill kommer, att detta senare besökes af personer, tillhörande alla möjliga klasser och representanter för olika litterära och humanitära sträfvanden, någonting, som saknar motstycke uti den till folkmängden så ofantligt underlägsna universitetsstaden.

Ett särskildt skäl för behovet af större arbetskraft är den utomordentliga mängd inströmmande tryckalster, hvilka årligen skola ordnas och införas i den omnämnda accessionskatalogen. Detta skäl gäller visserligen äfven för Upsalabiblioteket; men jag har dock här velat påpeka detta förhållande för att styrka min mening, att när fråga är om ökande af arbetskrafterna för vare sig det ena eller andra biblioteket, men allra synnerligast för kongl. biblioteket i Stockholm, eger den bibliska satsen: »Skörden är mycken, men arbetarena äro få» sin fulla tillämpning, och hvar och en, som varit i behof deraf och åtnjutit fördelen att få begagna den handräckning, som här vid kongl. biblioteket så välvilligt lemnas, har dock icke kunnat undgå att anmärka, att brådskan är nästan väl stor, för att man skall kunna blifva så fort och så fullständigt betjenad, som önskligt vore.

Jag kan således icke förstå, att man i våra dagar med dess stora statsutgifter skall behöfva hushålla så noga i denna detaljfråga, att man prutar på en i förhållande till budgetens hela belopp så lumpen siffra som 3,000 kronor, då derigenom ett viktigt kulturändamål skulle kunna främjas samt servis och ordning nöjaktigt upprätthållas vid vårt förnämsta bibliotek.

Men, som sagdt, det var egentligen ett formelt skäl, som uppkallade mig, och jag får därför sluta med att i denna punkt framställa ett bestämdt yrkande, något, som förut icke blifvit gjordt, och får jag alltså anhålla om proposition på afslag å utskottets betänkande i denna punkt, i hvad den skiljer sig från Kongl. Maj:ts proposition, och bifall till denna senare.

Herr Billing: Om man i statsutskottet skulle handla efter den grundsats, som den siste talaren antydde, nemligen att bevilja alla anslag, som äro små i förhållande till statsbudgeten, betraktande

dem såsom lumpna, vore det en mycket enkel sak att behandla den åttonde hufvudtiteln, ty då hade man bara att bifalla öfver lag alla äskanden under denna hufvudtitel, enär de i allmänhet röra sig om små summor samt afse goda ändamål. Så har emellertid icke statsutskottet fattat sin uppgift, utan anser sig böra särskildt pröfva hvarje anslag. Och hvad som här bereder en särskild svårighet, är, att det gäller icke blott att pröfva hvarje anslag för sig, utan ock att pröfva anslaget i jämförelse med de många andra äskandena under denna vidlyftiga hufvudtitel vid hvarje särskild riksdag, och icke det allenast, utan äfven att göra jämförelse emellan ett för *en* institution ifrågasatt anslag och andra åt *likartade* institutioner inom vårt land förut beviljade anslag. Det är denna jämförelse och sträfvan att skipa rättvisa de olika institutionerna emellan, som vållar den största svårigheten vid arbetet inom andra utgiftsafdelningen, och detta arbete underlättas visserligen icke deraf, att från vissa håll mycket starka bearbetningar ske på afdelningens ledamöter, af hvilka bearbetningar man får akta sig att icke förtröttas, likasom man å andra sidan får taga sig till vara att icke låta sig af dem allt för mycket ledas. Bland alla äskanden i år under denna hufvudtitel har väl icke något blifvit hedradt af så mycken enskild bearbetning som det ifrågasarande; jag kan väl säga, att i afseende på denna punkt bearbetningarna varit lika omfattande som i fråga om alla de andra punkterna tillsammans under åttonde hufvudtiteln.

Då man talat så mycket till förmån för det kongl. biblioteket, har intresset dock hufvudsakligen rört sig kring den andra punkten i utskottsbetänkandet, hvilken ännu ej är föredragen, nemligen kring anslaget till extra arfvoden, och i fråga om detta har utskottet verkligen tillstyrkt Kongl. Maj:ts förslag oförändradt, ehuru jag icke kan neka, att jag anser det äskandet, om ock afseende ett relativt obetydligt belopp, i allt fall vara skäligen högt tilltaget. Deremot har utskottet ansett sig böra afstyrka den andra amanuensbefattningen, och anledningen dertill har varit önskan att skipa rättvisa emellan kongl. biblioteket och motsvarande institutioner. Jag talar icke om Lunds universitetsbibliotek, som är öfver mättan klen utrustadt i afseende å tjänstemän, utan frågan är om biblioteket i Upsala. Nu hafva de två sista talarne sökt visa, att universitetsbiblioteket i Upsala icke skulle vara i behof af så stora arbetskrafter som kongl. biblioteket. Gent emot detta skulle jag kunna inskränka mig till att blott hänvisa till 1899 års kongl. proposition, rörande anslag till universitetsbiblioteket i Upsala, ty den propositionen bevisade icke blott, att universitetsbiblioteket behöfde flera tjänstemän, utan bevisningsgrunden var hela tiden den, att universitetsbiblioteket i Upsala har minst lika, om ej mera arbete än kongl. biblioteket. Detta har universitetsbibliotekarien i Upsala 1898 tydligen visat, och det har Kongl. Maj:t sanktionerat genom derpå följande framläggande af den kongl. propositionen. Det lär väl icke gå an att komma och säga, att detta är felaktigt, ty hvad Kongl. Maj:t sagt 1899 kan icke vara felaktigt 1901.

Nu skulle jag ju kunna inskränka mig till detta, och jag tror

Om anslag till nya amanuensbefattningar i kongl. biblioteket.
(Forts.)

Om anslag till nya amanuens-befattningar i kongl. biblioteket.
(Forts.)

icke mera vara behöfligt, men eftersom man i allt fall upptagit denna fråga, oakadt statsutskottet efter min uppfattning varit synnerligen välvilligt stämmt mot den föreliggande propositionen, anhåller jag att få meddela några upplysningar, hvilka jag fått från det allra säkraste och mest pålitliga håll och angående hvilkas tillförlitlighet sålunda ej lär kunna råda det ringaste tvifvel.

En jämförelse emellan de båda biblioteken i Stockholm och Upsala visar, att i kongl. bibliotekets läsesal är antalet besökande större än i universitetsbibliotekets läsesal, hvilket herr statsrådet också visat genom de af honom anförda siffrorna. Vidare är meddeladt, att katalogiseringsarbetet ställer sig ungefärligen lika på båda ställena. Men deremot har universitetsbiblioteket en vida större arbetsbörd i andra riktningar. Hemlänen vid detta bibliotek kräfvat en mycket vidlyftig bokföring, 50 procent större än i Stockholmsbiblioteket, och de äro dessutom vida besvärligare, enär från Upsalabiblioteket utlånas böcker hufvudsakligen för vetenskapliga forskning, och hvar och en inser, att, om det kommer en person för att skaffa sig materialier för utgifvande af ett vetenskapligt arbete, denne är i behof af ett mycket större understöd från bibliotekstjenstemännens sida, än hvad fallet är i Stockholm, om man tager hänsyn till de af herr statsrådet uppräknade kategorier, hvilka besöka kongl. biblioteket, och för hvilka det i allmänhet icke torde vara fråga om några vetenskapliga forskning, men väl att få tillgång till den kuranta litteraturens alster, särskildt den mycket lätt tillgängliga tidningslitteraturen. Hvad vidare bokaccessioner beträffar, är denna större i Upsala än i Stockholm i följd af den vida större bytesförbindelsen med utländska bibliotek, hvartill kongl. biblioteket icke har någon jämförlig motsvarighet. Korrespondensen i Upsala är mycket större än i Stockholm, särskildt med utlandet just för det mycket omfattande kommersium, som är rådande mellan Upsala och de större biblioteken utomlands. Herr statsrådet anförde särskildt såsom motiv för ökning af arbetskrafterna i Stockholm, att i kongl. biblioteket årligen upprättas en accessionskatalog för hela riket, hvarmed en tjänsteman är sysselsatt halfva året, men mot detta arbete står i Upsala den stora bytesförbindelsen, hvilken icke blott upptager en tjänstemans hela tjänstetid halfva året, utan sedan flera år tillbaka en persons hela arbetsdag under hela året; och på sista tiden har dessutom denna person under flera timmar de flesta dagar i veckan tillhandahållits vetenskapligt biträde af en annan tjänsteman.

Summan af denna jämförelse emellan de båda biblioteken är alltså, att arbetsbördan i kongl. biblioteket öfver hufvud taget är mindre än arbetsbördan i universitetsbiblioteket i Upsala. Arbetskraften är sedan 1899 i afseende å tjänstemännen lika vid båda biblioteken, men kongl. biblioteket har dessutom ett öfverskott af ganska stor betydelse. Det finnes nemligen vid detta senare bibliotek fem ordinarie och en extra ordinarie vaktmästare, under det att vid biblioteket i Upsala endast finnas tre vaktmästare, och hvar och en, som har någon kännedom om arbetet inom ett bibliotek, vet, hvilken

stor hjälp en vaktmästare der lemnar, alldenstund en mängd göromål finnas, hvilka lämpligen kunna utföras af vaktmästare, der sådana finnas, men eljest måste utföras af tjänstemän, såsom t. ex. sortering af böcker, dessas inläggning, inpackning, afsändning o. s. v. Alltså är i sjelfva verket kongl. biblioteket i afseende å arbetskraft redan nu bättre lottadt än universitetsbiblioteket, och om det nu vid kongl. biblioteket enligt utskottets förslag blefve dels ytterligare en ordinarie amanuens och dels två extra ordinarie amanuenser, eller noga räknadt två och en half, blifver ju i allt fall kongl. biblioteket synnerligen gynsamt behandladt i jemförelse med biblioteket i Upsala. Jag anser, att rätt skall vara rätt, och huru gerna jag än vill, att kongl. biblioteket må få så många tjänstemän som möjligt, bör dock jemförelse ske med öfriga bibliotek, och då finner man, att ett bifall till statsutskottets förslag ställer kongl. biblioteket i afseende på arbetskrafter framför universitetsbiblioteket i Upsala — om universitetsbiblioteket i Lund vill jag icke tala.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Om anslag till nya amanuensbefattningar i kongl. biblioteket.
(Forts.)

Herr Nordenfalk: Vid genomläsande af öfverbibliotekariens framställning rörande denna punkt och departementschefens yttrande till Kongl. Maj:t har äfven jag bibragts den uppfattningen, att man med synnerlig omsorg och möda sökt och äfven lyckats redogöra för det behof, som detta anslag afser att fylla. Utskottet har varit af en annan åsigt och såsom skäl hufvudsakligen anfört en för några år sedan af en annan myndighet, chefen för ett annat bibliotek gjord framställning, af hvilken framginge, att, äfven om deri uttalade önsksningar blefve uppfyllda, nämnda bibliotek skulle i afseende å tjänstemännens aflöning komma något under det nu ifrågavarande biblioteket. Näppeligen torde detta skäl vara tillfyllestgörande. Fara är värdt, att man skulle komma att tyda detta så, att det var oklokt af denne chef att icke begära mera än detta minimum, ty om så skett, skulle skäl saknats till den föreslagna nedsättningen i det för Stockholmsbiblioteket nu begärda beloppet.

Utskottet har icke velat tillerkänna mycken beviskraft åt den omständigheten, att göromålen hafva i så hög grad ökats, och det må nu så vara. Något skäl är det ju, men vi kunna gerna lemna det å sido; ty hvar och en, som å ena sidan tillser de föreslagna tjänstemännens antal och å andra sidan verkets uppgift, lär komma till den uppfattningen, att dessa tjänstemän, äfven om deras antal blefve så stort, som Kongl. Maj:t föreslagit, näppeligen skulle kunna medhinna de uppgifter, som åligga detsamma, och i hvarje fall icke något derutöfver.

Det har blifvit framhållet, att kongl. biblioteket har till uppgift — förutom de löpande göromålen — att betjena allmänheten under förmiddagarne, till eftermiddagsservisen är särskildt anslag anvisadt att upprätta katalog öfver årstrycket, att komma till slut med katalogiseringen af trycket före 1864 och att fullfölja den s. k. accessionskatalogen. Om tjänsternas antal blir mindre än erforderligt, hvilket af dessa ändamål skall då få sitta emellan? Hvad betjeningen af

*Om anslag
till nya
amanuens-
befattningar
i kongl.
biblioteket.
(Forts.)*

allmänheten beträffar, får jag för min del, till den kraft och verkan det hafva kan, på det bestämdaste inlägga min gensaga emot, att det tillåtes biblioteket att i någon mån inskränka denna. Sedan biblioteken öfvergifvit den gamla traditionen att vara bokbehållare, hvilkas skatter endast några få invigda finge fröjda sina ögon åt, har man slagit in på den vägen att betjena den stora allmänheten, och det är väl icke skäl att utesluta biblioteket från möjligheten att fullfölja denna uppgift. En hvar, hög och låg, rik och fattig, lärd och olärd kan nu få sitt begär efter vetande tillfredsstäldt, och detta icke blott genom lätt tillgång till böckerna, utan en stab af tjänstemän går honom till handa vid boklånen och hjälper på allt sätt att få reda på hvad han önskar. Å andra sidan är det en nödvändig sak att fortsätta katalogiseringen af årstrycket, och särdeles önskvärdt är det äfven att nå det gamla önskemålet att få trycket före 1864 katalogiseradt liksom att kunna fullfölja accessionskatalogen.

Det är, efter min mening, icke såsom det borde vara att sätta kongl. biblioteket i Stockholm alltför mycket efter de öfriga nordiska hufvudstadsbiblioteken, i Köpenhamn och Kristiania; och för de varmaste sparsamhetsvänner borde det vara en tröst att, äfven om propositionen bifalles, kongl. biblioteket i Stockholm kommer att stå efter dessa båda bibliotek i afseende å tjänstemännens antal.

Den siste talaren har jämfört detta bibliotek med biblioteken i Upsala och Lund; men jag inser icke, att frågan är beroende på utfallet af en sådan jämförelse. Dessa kunna komma med anspråk på ökade anslag, säger man. Men hvarje dag må hafva sin omsorg och sitt behof. Sådana anspråk få bedömas efter deras värde; äro de för höga, lär det ej vara svårt nedsätta dem. Jag gör all rättvisa åt utskottets sparsamhetssynpunkt och skänker mitt erkännande åt den takt, med hvilken i allmänhet vid denna hufvudtitels behandling sparsamhetens kraf blifvit iakttagna och de nödvändiga behoven ihågkomma. Men det förefaller mig, som om särskildt i denna punkt utskottet hade mera suttit som en samvetsgramm och trogen vaktare öfver statens kassakista, med allt för stort misstroende seende på den, som kommer att begära anslag af densamma, och mindre såsom den förutseende hushållaren, hvilken väl tillser, att icke ett öre får gå onyttigt bort, men å andra sidan är beredd att göra de anskaffningar, som äro nödvändiga för hushållets värdiga och ändamålsenliga upprätthållande. För den enskilde representanten står sedan vid en dylik fråga intet annat öfrigt än att väga skälen för och emot. Detta har jag gjort och dervid funnit den vågskål, i hvilken Kongl. Maj:ts skäl ligga, sjunka och sjunka, medan den, som innesluter motskålen, i samma mån stiger i höjden. Och jag kan därför icke med godt samvete rösta med utskottet i denna punkt, utan anhåller äfven jag om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att beträffande föreliggande moment yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren,

med afslag å utskottets hemställan, så vidt den skilde sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla denna framställning oförändrad.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten 2 mom. a) i sitt utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår kammaren utskottets hemställan, såvidt den skiljer sig från Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifaller denna framställning oförändrad.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—67;

Nej—25.

Mom. b).

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 3 och 4.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5.

Herr Almén: Att poliklinikerna medföra mycket godt för den medicinska undervisningen, lærer icke kunna bestridas, och jag tror, att man till en stor del har dem att tacka för den höga ståndpunkt, läkarebildningen intager i Sverige. Man skulle därför kunna vänta, att Kongl. Maj:ts proposition om förhöjning med 750 kronor i materielanslaget till poliklinikerna i Upsala skulle kunna vinna Riksdagens bifall, och detta särskildt med hänsyn dertill, att såväl statsutskottet som Riksdagen plägat på ett berömvärdt sätt tillmötesgå alla de många och understundom stora anspråk, som falla under åttonde hufvudtiteln. Kongl. Maj:ts nu ifrågavarande proposition

Om anslag till nya amanuensbefattningar i kongl. biblioteket.
(Forts.)

Ifrågasatt höjning i materielanslaget till poliklinikerna vid Upsala universitet.

Ifrågasatt höjning i materielanslaget till poliklinikerna vid Upsala universitet.

(Forts.)

tillstyrkes emellertid icke af statsutskottet, som afstyrker den, och detta icke på grund deraf, att anslaget skulle vara obehöfligt, ej heller därför att utgiftsstaten, som finnes i utskottets betänkande angifven, skulle vara för högt tilltagen. Utskottet anför på sid. 21 såsom skäl för sitt afstyrkande först och främst en jemförelse mellan denna poliklinik och poliklinikerna i Lund och vid karolinska institutet i Stockholm, till hvilka icke beviljats några anslag. Jag be tviflar icke, att utskottet kan hafva rätt i så måtto, att några direkta anslag för detta ändamål icke äro beviljade; men å andra sidan bör man icke förbise, att dessa polikliniker skötas i samband med sjukhusen i Lund och Stockholm, hvilka åtnjuta anslag, som delvis disponeras för nu ifrågavarande ändamål. Man kan således säga, att staten understödjer dessa kliniker visserligen icke direkt, men indirekt. I Upsala äro förhållandena annorlunda än vid poliklinikerna i Lund och Stockholm; sjukhusets läge har nemligen tvingat medicinska fakulteten att inrätta en poliklinik i staden. Universitetet har tillsläppt lokaler, det har tillsläppt lärarekrafter och det har fått sina anspråk på anslag till polikliniken såsom ett statsändamål tillgodosedda i så måtto, att Riksdagen för öfver tio år sedan beviljade 1,000 kronor till materiel vid densamma. Riksdagen har således erkänt, att här är fråga om ett statsändamål, och det kan man icke komma ifrån. Men, säger utskottet, då dessa kostnader kunna bestridas vid de båda andra läroverken utan direkta anslag och då förhöjningen i anslaget synes kunna och böra åstadkommas genom ortsmyndigheternas intresse för poliklinikernas fortsatta verksamhet, borde denna lilla summa af 750 kronor kunna erhållas på annat håll; universitetet borde kunna träda emellan. Jag tror mig känna universitetets ekonomi sedan gammalt och vet, att anspråken på detsamma äro så många, att universitet svårigen kan bestrida dessa ökade utgifter för den medicinska fakulteten. Frågas då: kan icke Upsala stad göra något? Upsala stad har bidragit till sjukhusets byggande och bidrager fortfarande till materielanslaget med bandage m. m.; det är svårt att begära något mera af staden, i synnerhet då af de 5- å 6,000 patienterna på poliklinikerna ett stort antal tillhör landsbygden. Men, säger man, då borde landstinget träda emellan. Det torde icke vara Riksdagen obekant, att Upsala läns landsting har, så att säga, nödt och tvunget, tack vare Riksdagens kraftiga medverkan, åtagit sig högst betydliga utgifter för det blifvande sjukhusets byggande. Om de 750 kronor, som nu behöfvas, icke kunna fås på annat håll och Riksdagen skulle säga nej, huru skall det då gå? Jo, man kan minska eller indraga dessa polikliniker. Jag tror dock, att Riksdagen icke skulle vilja detta, med tanke på, att den förut beviljat 1,000 kronor för ändamålet och att den uppgjorda utgiftsstaten är öväntadt billig.

Ett skäl, hvarför jag tycker, att Riksdagen skulle kunna bevilja detta lilla anslag, är, att Riksdagen med välvilja plägar inrätta den ena nya tjänsten efter den andra vid våra universitet. Och sedan en ny tjänst är inrättad vid något medicinskt läroverk, kan man vara viss om, att det icke dröjer länge, förrän det begäres

ännu en och slutligen en tredje; och med professorn följer amanuensen och så vaktmästare m. m. Utgifterna växa och nya tjänster beviljas hastigt. Här är nu fråga om något helt annat, om en utgift, som mig veterligen icke kan framkalla likartade anspråk vare sig från universitetet i Lund eller från karolinska institutet, ty vid dessa institutioner skötas poliklinikerna i sammanhang med sjukhusen och inom deras egna lokaler. Under sådana förhållanden tror jag, att, sedan Riksdagen erkänt, att det här gäller ett statsändamål, det icke kan medföra några vådliga följder att bevilja dessa 750 kronor. Och tillåter jag mig på grund af hvad jag nu anfört att yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Ifrågasatt höjning i materielanslaget till poliklinikerna vid Upsala universitet.
(Forts.)

Herr Nyström, Carl: Äfven jag beklagar, att statsutskottet funnit skäl att afstycka den begärda anslagsförhöjningen till poliklinikerna, ty det kan man säga, att anslag till poliklinikerna äro ovanligt väl använda penningar. Ovanligt väl använda, ty märken väl, mine herrar, att der gifves hjälp *genast*, utan formaliteter och omgång, och de hjälpta återgå till sina hem och i otaliga fall återgå de till sitt arbete. De äro således par *préférence* de fattigas sjukhjälp.

Men äfven för undervisningen äro dessa polikliniker af alldeles ovärderlig betydelse, i det att den blifvande läkaren får vid poliklinikerna i vida högre grad än i sjuksalarna en förebild till sitt blifvande mottagningsrum. Om nu så är, torde dermed vara bevisadt, att poliklinikerna fylla ett viktigt ändamål, som kräfver understöd, hvarifrån det sedan må komma. Utskottet säger, att de lokala myndigheterna skola anskaffa medel till detta viktiga ändamål. Ja, godt och väl, om så sker. För oss, som ifra för poliklinikerna, är det likgiltigt, från hvilket håll penningarna komma. Men om så icke sker — och röster höras, att det är ringa utsigt att få något af de lokala myndigheterna — då måste staten träda emellan, ty i poliklinikernas verksamhet får ingen inskränkning ske; vare detta sagdt till ledning för ett blifvande riksdagssammanträde.

Jag instämmer med dem, som yrkat bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Billing: De föregående ärade talarne hafva gjort sig icke litet besvär för att bevisa, att polikliniker äro af mycket stort värde både i afseende å sjukvården och läkareutbildningen. Detta deras besvär synes mig dock hafva varit onödigt, ty derom har ingen vare sig inom utskottet eller annorstädes tviflat, och derom är för öfrigt här icke fråga. Utan frågan gäller endast, hvem som skall betala kostnaderna för dessa polikliniker. Den rör sig ju heller icke om någon större summa än 750 kronor. Det lärer väl icke kunna bestridas, att de städer, uti hvilka polikliniker finnas, hafva en mycket stor fördel af desamma; en stor del af dessa städers fattigare befolkning får nemligen läkarevård gratis vid dessa polikliniker. Är det då för mycket begärtdt, att dessa städer skola lemna ett litet bidrag till poliklinikernas uppehållande? I Stockholm lemnas

Ifrågasatt höjning i materialanslaget till polikliniker vid Upsala universitet.
(Forts.)

ett sådant bidrag, i Lund, der en sådan poliklinik också finnes, lemnas likaledes bidrag utaf landstinget; endast Upsalakliniken åtnjuter den fördel framför polikliniker i Stockholm och Lund, att den erhållit ett anslag af statsmedel af 1,000 kronor, och nu begäres ytterligare 750 kronor till Upsalapolikliniken. Utskottet har då funnit det icke vara för mycket begärtdt, att Upsala stad eller Upsala läns landsting beviljade dessa 750 kronor, som nu anses vara ytterligare erforderliga. Det får ingen mig att tro, att dessa myndigheter skola neka att lemna ett dylikt, anspråkslöst bidrag.

Jag yrkar således bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Nyström, Carl: Ja, herr grefve och talman, man måste ju vara den siste talaren tacksam för, att han så fullständigt erkänt poliklinikerens betydelse såväl för sjukvården som för undervisningen. Men om nu statsutskottet varit så alldeles öfvertygadt om denna sak, är statsutskottet också lika öfvertygadt om en annan sak, nemligen att det sålunda såsom nödvändigt bevisade anslaget äfven kan åstadkommas och kommer att åstadkommas från Upsala? Detta har statsutskottet åtminstone alldeles icke bevisat. Man står således framför ett erkänt behof, utan att hafva anvisat medel till detta behofs bestridande eller påvisat, huru detta skall täckas. Under sådana förhållanden är det en skyldighet för staten att taga detta behof om hand.

Herr Almén: Jag erkänner villigt, att herr Billing nu såsom vid månget annat tillfälle anført ganska goda skäl för sin åsigt, men jag tror icke, att han har fullt rätt deruti, att dessa medel skulle kunna anskaffas på annat håll, liksom jag ock tror, att den jemförelse, som han i detta afseende gjorde mellan Lund och Stockholm å den ena sidan och Upsala å den andra, väl tål vid några anmärkningar.

Hvad Lund beträffar, är ju den provins, hvori sjukhuset ligger, rik, och det länder herrar skåningar till oförvansklig förtjenst, att de alltid med lefvande intresse omfatta allt, som rörers Lunds universitet.

Stockholms stad med sina öfver 300,000 invånare kan ock med lätthet lemna de nödiga medlen för uppehållandet af polikliniker, utaf hvilka staden drager ofantlig fördel. Upsala återigen med sina 20,000 invånare lemnar redan medel till polikliniken. Men staden lär icke vara benägen att lemna de medel, hvarom nu är fråga, då ju en stor del af poliklinikerens besökande, 5 å 6,000 personer årligen, tillhöra landsbygden. Endast en mindre del af dessa personer tillhör Upsala stad med dess 20,000 invånare.

Återstår då landstinget. Ja, den, som liksom jag eger en mång-årig erfarenhet om, huru svårt det varit att af Upsala läns landsting få bidrag till Upsala sjukhus, och den, som erinrar sig, huru landstinget nödt och tvunget släppte till de sista 100,000 kronorna till sjukhusets nybyggnad, har rättighet att betvifla, att man skall lyckas förmå detta landsting att släppa till något af dessa 750 kronor.

Men poliklinikerna måste upprätthållas, och då Riksdagen för samma ändamål förut beviljat 1,000 kronor årligen, hvilket nu visat sig vara otillräckligt, så kräfvär konsekvensen, att Riksdagen nu släpper ytterligare till 750 kronor.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, måtte bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Härefter gjordes propositioner jemlikt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten 6.

Herr Lindgren: Det är i denna punkt fråga om ett anslag af 1,000 kronor till aflöning åt en preparator vid den anatomiska institutionen i Upsala. Jag gläder mig åt, att denna fråga framkommit och att statsutskottet tillstyrkt densamma, ty såsom föreståndare för den anatomiska institutionen i Lund, hoppas jag, att Lund också i sinom tid skall få samma förmån.

Stockholm har ju i detta fall liksom i fråga om många andra anslag varit förgångsman. Karolinska institutet har nemligen redan ett dylikt anslag.

För min del kan jag emellertid icke fullständigt acceptera framställningen i den form, i hvilken den här föreligger, utan ber jag att dervidlag få göra några anmärkningar. Jag håller nemligen före, att med den offervillighet och det tillmötesgående, som regering och Riksdag städs visa universiteten, tillkommer det universiteten å sin sida, då de begära ett anslag, att dels framlägga sina önsknings i sådan form, att regering och Riksdag fullkomligt kunna öfverse räckvidden af de önskade anslagskrafven, äfven om de äro små, dels ock begära anslagen i en sådan form, att man för de föreslagna medlen kan få så stor valuta som möjligt.

Ser jag på det nu ifrågavarande anslagskrafvet, så går det visserligen ut på att få en preparator vid den anatomiska institutionen. men läser jag motivering, så finner jag, att afsigten är, att denne laborator skall uteslutande sysselsättas på den ena afdelningen af den anatomiska institutionen, nemligen den, som omfattar mikroskopisk anatomi.

För min del håller jag dock före, att det är ett lika stort behof, att man får en laborator jemväl på den makroskopiska afdelningen af den anatomiska institutionen. För tillsättandet af en sådan laborator skulle man *mutatis mutandis* kunna upprepa samma skäl, som här äro framlagda för inrättandet af en dylik befattning vid den mikroskopiska afdelningen. Så var förhållandet vid den preparatorsplats, som år 1889 inrättades vid Karolinska institutet.

*Anslag till en
preparator vid
anatomiska
institutionen
i Upsala.*

Anslag till en
preparator vid
anatomiska
institutionen
i Upsala.
(Forts.)

I statsverkspropositionen till nämnda års Riksdag, hvilken i denna punkt vann Riksdagens godkännande, förekommer sålunda, sedan man utvecklats behovet för den mikroskopiska afdelningen af en dylik tjänsteman, följande passus: »Samma preparator skulle det dessutom äligga att utföra preparationer af hvarjehanda art för det anatomiska museet och undervisningen, att skelettera, injiciera, göra frysnings-snitt» o. s. v. En uppgift, som denna preparator också borde hafva, vore att deltaga i vården af samlingarna; och dessa äro större på den makroskopiska afdelningen än på den mikroskopiska afdelningen.

Om herrarne behagade fästa uppmärksamheten vid, hvad som i årets kongl. statsverksproposition begäres uti en annan punkt — jag tror det är punkt 71) i utskottets betänkande — så finna herrarne, att det är fråga om ett anslag för iordningsställanden af karolinska institutets patologisk-anatomiska institutions samlingar, hvilka någon gång blifvit försummade. Detta visar ju vigten af, att det finnes någon, som särskildt har vården om samlingarne sig närmast anförtrodd, ty i samma mån som dessa samlingar blifva mera dyrbara och talrika, måste ock allt större omsorg egnas åt deras vidmagthållande och förvarande, och professorsn i ämnet arbetskrafter räcka icke till, för att han skall kunna fullständigt fullgöra äfven detta arbete.

Skulle nu detta anslag beviljas i den form, framställningen här nu fått, synes mig följden deraf blifva den, att man om några år kommer att begära en laborator äfven för den makroskopiska afdelningen af den anatomiska institutionen.

Skulle man då vid de anatomiska institutionerna i Stockholm, Upsala och Lund få särskilda preparatorer för de särskilda afdelningarna, d. v. s. sex preparatorer, så blefve detta enligt mitt förmenande något för mycket.

Här har visserligen i motiveringen visats, att den här föreslagne preparatorns tid skulle blifva fullständigt upptagen. Han skall ju också bland annat rita och fotografera och blir sålunda ett slags tekniskt biträde åt professorn.

Men då vi hittills icke haft någon sådan preparator vare sig i Upsala eller i Lund, tror jag, att man till en början bör kunna nöja sig med att få *en* preparator för båda afdelningarna vid den anatomiska institutionen. Räcker en sådan preparator icke till, så kan man ju i sinom tid begära anslag till aflönande af ytterligare en preparator.

Men, som sagdt, jag tycker det vara litet öfverflödigt att begära denna plats uteslutande för den mikroskopiska afdelningen, då efter mitt förmenande en person mycket väl kan sköta preparatorsgöromålen på båda afdelningarna.

Jag skulle vara frestad att gifva mig ut litet längre för att visa, hvad konsekvensen skulle blifva utaf ett bifall i oförändradt skick till statsutskottets hemställan, men jag skall icke falla för denna frestelse, då här nog i alla fall blir diskussion tillräckligt i dag. Men då enligt mitt förmenande, derest den kongl. propositionen bifalles, denna preparator skulle blifva uteslutande hänvisad till

den mikroskopiska, den histologiska afdelningen af den anatomiska institutionen, och jag finner detta icke vara öfverensstämmande med institutionens eget intresse, samt då jag slutligen tycker, att detta, från riksdagssynpunkt sedt, är för öfverflödigt, återstår för mig, så vidt jag kan förstå, ingenting annat än att yrka, att detta anslag för denna gång må sättas på extra stat, på det att det må blifva möjligt att vid nästa års riksdag lemna föreskrifter om detta anslags användande på ett sådant sätt, som synes vara önskligt såväl från institutionens sida som också med skyldig hänsyn till moderation vid framställande af anslagskraf hos Riksdagen.

Anslag till en preparator vid anatomiska institutionen i Upsala.
(Forts.)

Jag yrkar således bifall till den kongl. propositionen med den förändring, att anslaget för denna gång sättes på extra stat.

Herr Billing: Ehuru det är möjligt, att den siste talaren haft rätt i sitt resonnement, vill jag ändock föreslå kammaren att låta detta anslag här stå, såsom det står, d. v. s. på ordinarie stat. Den siste talarens resonnement kan ju framdeles göra sig gällande, ty det är ju ingen konst att lemna ändrade föreskrifter rörande den med denna plats förenade undervisnings- eller arbetsskyldighet, äfven om tjensten nu blir uppförd på ordinarie stat.

Om det fall skulle inträffa, att anslag kommer att begäras för en preparator jemväl på den makroskopiska afdelningen, så skall andra utgiftsafdeleningen inom statsutskottet helt visst komma i häg hvad den ärade talaren nu anført.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande nu föredragna punkt yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, af herr *Lindgren*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att ifrågasvarande anslag uppfördes på extra stat för år 1902.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 7—20.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 21.

Grefve Klingspor: Såsom herrarne behagade finna, har ett antal af Första Kammarens ledamöter inom statsutskottet reserverat sig emot utskottets hemställan, att Kongl. Maj:ts framställning i denna punkt icke må af Riksdagen bifallas. Jag skall nu be att med några ord få omnämna skälen till, att denna reservation blifvit afgifven, samt de grunder, hvarpå vi reser vanter stödja vårt yrkande om bifall till Kongl. Maj:ts förslag i denna fråga.

Anslag till ny anordning af militörfningarna vid de allmänna läroverken.

Anslag till ny
anordning af
militäröfningarna vid de
allmänna läro-
verken.
(Forts)

Kongl. Maj:t har här föreslagit, att i stället för de 34,000 kronor, som för närvarande användas till militäröfningar vid de allmänna läroverken, för samma ändamål skulle anslås 64,000 kronor. Såsom dessa militäröfningar nu äro anordnade, bedrifvas de icke tidsenligt; de gevär, som användas, äro ganska otidsenliga och befälet är otillräckligt. Genom den nu föreslagna anordningen skulle det blifva möjligt att inköpa ett antal mausergevär, d. v. s. gevär utaf den nya modellen, hvarjemte ett tillräckligt antal befäl skulle kunna anställas för öfningarnes ledning på ett tillfredsställande sätt.

Man har sålunda nu att välja emellan att kasta bort eller åtminstone att mindre väl använda 34,000 kronor årligen eller att synnerligen väl använda 64,000 kronor. Derjemte skulle då till inköp af nya gevär för en gång anvisas ett anslag af 113,000 kronor.

De skäl, som utskottet här anfört emot Kongl. Maj:ts förslag, kunna sammanfattas i tre olika punkter. För det första talar utskottet om, att »frågan icke ställts i något organiskt samband med den genomgripande omgestaltning af försvarsväsendet, hvartill Kongl. Maj:ts till Riksdagens pröfning föreliggande förslag om förändrad härordning kan gifva anledning.» I detta fall stödjer sig utskottet på ett uttalande af generalstabschefen den 19 mars 1900, hvari generalstabschefen yttrat sig rörande den af domkapitlet i Hernösand väckta frågan om militäröfningarnes afskaffande eller ombildande. Här är emellertid hvarken fråga om militäröfningarnes afskaffande eller ombildande, utan det är endast fråga om att ordna öfningarna så, att de verkligen blifva tidsenliga. Det hade därför varit mycket lämpligare, om utskottet hade åberopat generalstabschefens yttrande den 28 september 1900, deri generalstabschefen säger: »skicklighet i skjutning kan förvärfvas endast genom trägna och flitiga ömningar, och kunna dessa med allvar och under gynsamma förhållanden börja redan under skolären, varder skjututbildningen så mycket säkrare grundlagd.» Vidare säger generalstabschefen rörande sjelfva gevären: »Då svenska armén nu erhållit ett nytt, fullt modernt vapen — 6,5 mm. geväret m 96 och karbinen af samma modell — följer deraf, att de högre allmänna läroverken jemväl böra bedrifva sina öfningar i skjutning med sådan materiel. Att härtill fortfarande nyttja gevär af föråldrad modell måste naturligtvis i väsentlig mån förringa värdet af dessa öfningar, ty dels kommer, till följd af ett helt naturligt minskadt intresse för öfningarna, den personliga skjutskickligheten i så fall ej att nå samma höjd som med tillgången till ett tidsenligt vapen, dels kommer kändedomen om arméns till fältbruk afsedda gevär icke att vinnas vid skolorna.»

På grund af hvad sålunda anförts, tillstyrkte chefen för generalstaben på det lifligaste, »att erforderligt antal 6,5 mm. gevär m 96 samt karbiner af samma modell äfvensom för skjutöfningar behöflig attiralj måtte för de högre allmänna läroverken anskaffas.»

Hade utskottet anfört detta utlåtande, hvilket utskottet bort göra, är det väl antagligt, att utskottet kommit till ett annat resultat, än utskottet nu gjort.

Det andra skälet, som utskottet här anfört emot ett bifall till

Kongl. Maj:ts proposition är, att »en utredning varit önskvärd — — om hvilken betydelse militäröfningarna i sin nya form kunde väntas erhålla i pedagogiskt afseende.» Men här är alldeles icke fråga om, att dessa öfningar skulle komma att kräfva mera tid än förut, utan det är endast fråga om att fortfarande använda 60 timmar årligen till militäröfningar. Således behöfves icke någon särskild utredning i pedagogiskt afseende. En utredning är ju för öfrigt redan gjord, nemligen af de tre gymnastiklärarne, öfverstelöjtnant Lemchen med biträde af kaptenerna Åman och Peterson. Dessa hafva också uttryckligen understrukt, att under öfningarna borde begagnas vapen af samma slag som de för armén fastställda med mausermekanism samt därför lämpad öfningsmateriel, »och de hafva framhållit, att mausermekanismen skilde sig »till sin konstruktion helt och hållet från remingtonmekanismen, och för dess handterande fordrades med anledning deraf helt olika handgrepp.» Det ligger ju alldeles i öppen dag, att ett så pass kompliceradt gevär som detta mausergevär fordrar rätt stor öfning, för att det skall kunna rätt användas. Kan man väl skjuta med det gamla geväret, är det därför icke sagdt, att man kommer någon vart, när man får detta mausergevär i sina händer.

Såsom ett tredje skäl emot Kongl. Maj:ts förslag anför utskottet slutligen, att ett förverkligande af förslaget skulle »medföra afsevärda utgifter, särskildt för anskaffande på en del orter af skjutbanor.» Deremot vill jag invända, att skjutbanor redan finnas på de flesta ställen. För öfrigt har ju Riksdagen anslagit rätt stora belopp till skyttegillen. Detta anslag har nemligen ökats först från 60,000 kronor till 90,000 kronor och nu slutligen till icke mindre än 320,000 kronor. Af dessa 320,000 kronor torde säkerligen de medel, som tilläfventyrs kunna ytterligare erfordras för skjutbanor för de allmänna läroverkens behof, utan olägenhet kunna erhållas.

Det skulle kunna vara ännu mycket mera att tillägga i denna sak, men jag tror mig för närvarande kunna sluta och ber att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts förevarande framställning.

Herr statsrådet Claëson: Herr greve och talman! Mine herrar! Såsom den föregående ärade talaren påpekade, gäller ju den nu föredragna punkten ett ordinarie anslag å 30,000 kronor för förbättrad anordning af militäröfningarna vid de allmänna läroverken. Men denna punkt står i det allra närmaste sammanhang med fem andra punkter i den kongl. propositionen, nemligen till en början frågorna om ökade anslag till militäröfningar, dels vid folkskolelärareseminarier, dels ock vid de tekniska elementarskolorna. Summan af de ordinarie anslag, som begärts för dessa tre nu nämnda grupper af läroverk, utgör 41,000 kronor. Vidare sammanhänga med denna punkt tre särskilda frågor om anslag för en gång för att skaffa skolor ungdom mausergevär och karbiner. De anslagssummor på extra stat, som för detta ändamål begärts, äro: för de allmänna läroverken 113,000 kronor, för seminarier 24,100 kronor och för de tekniska elementarskolorna 18,500 kronor — summa 155,600 kronor. Då af kammarens beslut i denna punkt med nödvändighet torde följa, att

Anslag till ny anordning af militäröfningarna vid de allmänna läroverken.
(Forts.)

*Anslag till ny
anordning af
militäröfningarna vid de
allmänna läro-
verken.
(Forts.)*

kammaren fattar likartade beslut i de fem andra här nämnda punkterna, gäller frågan i sin helhet således ökning af det ordinarie anslaget för militäröfningarna med tillhoppa 41,000 kronor och extra anslag för en gång af 155,600 kronor för inköp af gevär, karbiner och annan materiel.

Statsutskottet har såsom ett hufvudskäl, ja, jag kan nästan säga såsom det egentliga skälet, hvarpå det stöder sig, åberopat, att den föreslagna ändringen i militäröfningarna synes vara anordnad och tänkt i förhållande till den nuvarande arméorganisationen, men att man ej hade någon anledning att tro eller någon säker förhoppning om att denna förändring skulle vara anpassad i förhållande till den nya arméorganisation, som förelagts detta års Riksdag. Jag skall då be att få söka visa, att detta utskottets egentliga skäl ej håller streck.

Men innan jag kommer in på den specifika frågan, så ber jag att först få nämna, att för närvarande äro vid de allmänna läroverken anslagna 60 timmar om året till militäröfningar, nemligen för skolornas sjuette och sjunde klasser. Såsom kammaren väl vet, äro dessa klasser tvååriga. Med en öfningstid af 60 timmar om året komma således ynglingarne att under sin skoltid få öfva sig i vapnens handtering i tillhoppa 240 timmar.

Domkapitlet i Hernösand kom för ett par år sedan in till Kongl. Maj:t med en begäran, att dessa öfningar skulle afskaffas, och åberopade dervid, att de voro hinderliga för skolarbetet. Häröfver hördes andra läroverksmyndigheter, och det visade sig då, att från skolans synpunkt meningarne om militäröfningarnes gagn voro delade. Emellertid hördes också chefen för generalstaben, och i sitt utlåtande, som afgafs i mars förra året, afrådade han från att afskaffa militäröfningarne. Det är ett yttrande af honom i detta utlåtande, som statsutskottet åberopar som ett väsentligt skäl, och jag skall, som jag nämnt, be att strax få återkomma dertill.

Ungefär samtidigt med att generalstabschefen afgaf detta sitt utlåtande, deri han starkt betonar, huru angeläget det vore, att ungdomen finge öfva sig i skjutning, kommo åtskilliga gymnastiklärare in till Kongl. Maj:t med en framställning, deri de anförde, huru det i skolorna visat sig olämpligt att skjuta med äldre gevär, då mausergevär nu infördes i armén. Ungdomen började förlora lusten och intresset för vapenöfningarne, när de skulle öfva sig att skjuta med gevär af en äldre konstruktion, helt olika den, som användes vid armén. De begärde därför, att Kongl. Maj:t måtte anvisa medel till inköp af nya gevär och karbiner. Öfver denna framställning inforrades chefens för generalstaben yttrande, och han tillstyrkte då på det allra lifligaste, att mausergevär och karbiner måtte anskaffas åt skolungdomen. Jag fick då i uppdrag af Kongl. Maj:t att tillkalla några sakkunnige män för att beräkna kostnaderna för anskaffandet af dessa gevär, och det är denna beräkning, som ligger till grund för Kongl. Maj:ts proposition. Dessa sakkunnige betona också i sitt utlåtande den stora vigten af att ynglingarne i tid finge lära sig att

handtera de nya gevären och framför allt, att de finge vänja sig vid skjutning.

Nu har utskottet erkänt, att den föreslagna förändringen, hvarigenom militäröfningarne väsentligen skulle blifva skjutöfningar, passade för den nuvarande organisationen; den saken får alltså anses vara utom tvist. Men utskottet förmenar, att det ej är säkert, att den passar för den organisation, som man hoppas skall blifva antagen. Jag ber då att såsom ett i och för sig tillfyllestgörande skäl häremot få åberopa, att när detta förslag på åttonde hufvudtiteln i januari i år framlades för Kongl. Maj:t, hade Kongl. Maj:t redan fattat beslut att aflåta proposition till Riksdagen om det nya arméförslaget. Krigsministern var med om att tillstyrka denna förändring i militäröfningarne. Det torde deraf äfven vara klart, att han för sin del ansåg, att den föreslagna förändringen väl passade ihop med hvad Kongl. Maj:t på hans föredragning några dagar förut hade beslutit. Jag är bemyndigad af herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet att här i dag förklara, att han är på det lifligaste intresserad för att dessa öfningar komma till stånd och att Kongl. Maj:ts proposition i dessa stycken bifalles. Det hade varit hans mening att själf uppträda i kammaren för att säga detta, men han har i dag på förmiddagen måst lemna staden i en högst angelägen embetsresa.

Jag fick i går från chefen för generalstaben ett yttrande med anledning af hvad statsutskottet här i sitt utlåtande anført, och jag har hans tillstånd att offentliggöra det. Jag tillåter mig att uppläsa det för kammaren, då det också i sin mån torde innebära en fullständig vederläggning af statsutskottets påståenden. Chefen för generalstaben yttrar i denna sin promemoria:

»Såsom det vigtigaste skälet för afslag å den af Kongl. Maj:t gjorda framställningen har af statsutskottet framhållits, att vid frågans behandling icke behörigen beaktats dess samband med det för närvarande föreliggande förslaget till ny härordning, utan frågan fastmer behandlats under den förutsättning, att nu gällande grunder för försvarsväsendet skulle i hufvudsak bibehållas orubbade. Denna utskottets uppfattning synes dock väsentligt bero på missuppfattning. Det underdåniga yttrande af chefen för generalstaben, hvilket utskottet åberopar såsom stöd för sitt afstyrkande, afgafs redan den 19 mars 1900 eller redan innan det föreliggande förslaget till ny härordning blifvit inom generalstaben utarbetadt, hvadan helt naturligt tidpunkten då ännu icke var inne att framkomma med förslag till någon mer genomgripande förändring af militäröfningarne vid de allmänna läroverken. Det betänkande till dessa öfningars anordnande, hvilket utarbetats af de trenne till chefens för kongl. ecklesiastikdepartementet förfogande ställda sakkunniga, och hvilket betänkande utgör närmaste underlaget för Kongl. Maj:ts proposition i ämnet, är afgifvet först den 3 december 1900 och sålunda först efter sedan förslaget till ny härordning i sin helhet blifvit utarbetadt och till trycket befordradt, hvadan nödig hänsyn till de i härordningsförslaget afsedda förändrade militära utbildningsförhållandena kunnat af de sakkunniga tagas. En undersökning af de sakkunniges förslag

Anslag till ny anordning af militäröfningarna vid de allmänna läroverken.
(Forts.)

Anslag till ny
anordning af
militäröfnin-
garna vid de
allmänna läro-
verken.
(Forts.)

skall ock visa, att detsamma står i full öfverensstämmelse med härordningsförslaget.

En af de svaraste, men viktigaste frågorna att lyckligt lösa vid den föreslagna härordningen är skapandet af ett talrikt och användbart *reservunderbefäl*; enligt förslaget till ny härordning beräknas hvarje infanteriregemente behöfva icke mindre än 240 reservunderbefäl. Detta reservunderbefäl är afsedt att till hufvudsaklig del erhållas af skolbildade värnpliktige, hvilka, på grund af sin större intelligens m. m., skola kunna under sin värnpliktstid hinna genomgå icke blott, likt öfriga värnpliktige, rekrytskolan, utan äfven en särskild reservunderbefälsskola. Nu är så, att ingen af de militära öfningarne kräfver så mycken och så lång tid som skjutöfningarne, på samma gång som vid dessa öfningar, i motsats till vid de flesta andra, den högre intelligensen icke spelar någon afgörande rol. Den viktigaste af de militära förkunskaper, som före inträdet i armén kunna bibringas de skolbildade ynglingarne, är altså, från härordningsförslagets ståndpunkt sedt, skjutfärdighet. I det förslag till militäröfningarnes anordnande vid de allmänna läroverken, hvilket af de sakkunnige utarbetats, afses ock, att dessa militära öfningar hufvudsakligen skola koncentreras på skjutöfningarne, såsom varande de för närvarande viktigaste, under det att öfriga militära öfningar nu mer ansetts kunna väsentligt eftersättas, så att af desamma endast sådana ingå, hvilka för ett ändamålsenligt bedrifvande af skjutöfningarne äro oundgängligt erforderliga. Det föreliggande förslaget står sålunda i detta afseende fullkomligt i samband med de ändrade utbildningsförhållanden, förslaget till ny härordning afser att framkalla.

Stockholm den 26 mars 1901.

Axel Rappe.»

Med detta är efter mitt förmenande utskottets egentliga skäl alldeles vederlagdt.

Utskottet har två andra skäl, som jag kanske skulle kunna få kalla biskäl, och jag ber att, medan jag har ordet, få yttra något äfven om dem.

Det är ett skäl, som jag skulle vilja kalla för det pedagogiska skälet. Utskottet säger nemligen, att en utredning hade varit önskvärd, om hvilken betydelse militäröfningarna i sin nya form kunde väntas erhålla i pedagogiskt afseende. Ja, såsom redan förut här blifvit sagdt, är afsigten med dessa militäröfningar icke att taga någon mer tid från undervisningen vid de allmänna läroverken. 60 timmar äro beräknade nu som förut. Jag kan således icke förstå, hvari den der utredningen skulle bestå. Det kan väl ej vara så väsentlig skillnad mellan, om ynglingarne hufvudsakligen skjuta eller om de hufvudsakligen exercera. Den pedagogiska vinsten af militäröfningarne är väl, från skolans synpunkt sedt, egentligen den, att ungdomen lär sig en ovilkorlig lydnad, god lystring och påpasslighet, att ungdomen genom det friluftslif, som är förenadt med dessa militäröfningar, får tillfälle att vistas ute i fria luften mer än eljest, samt sist, men

egentligen främst, att dessa militäröfningar afse att uppfostra och stärka fosterlandskärleken hos de unga.

Utskottet har slutligen ännu ett skäl. Utskottet framkastar nemligen en förmodan, att, om dessa föreslagna förändringar skulle vinna Riksdagens bifall, ytterligare anslag skulle blifva erforderliga för anskaffandet af skjutbanor. Med anledning häraf ber jag att för kammaren få nämna, att jag, när jag fick utskottets betänkande, gaf i uppdrag åt en rikesteman att gå igenom förteckningen öfver skytteföreningarne i riket för att se, huruvida i någon stad, der undervisningsanstalt af nu ifrågavarande slag finnes, skytteförening saknas. Resultatet af denna undersökning blef, att i alla de städer, der högre allmänna läroverk, folkskolelärareseminarier och tekniska elementarskolor äro förlagda, finnas redan skytteföreningar, undantagandes i Kristianstad. Jag hänvände mig då per telegraf till rektorn i Kristianstad med förfrågan om, hvilken skjutbana der användes. Jag fick i går afton svar, att skjutöfningarne der försiggå dels på läroverkets skolplan, dels också på artilleriets skjutfält, och detta begagnas kostnadsfritt. Några elementarläroverk hafva på ett eller annat sätt skaffat sig egna skjutbanor, men i regeln användes antingen militärernas skjutfält, om militär finnes förlagd på platsen, eller också skytteföreningarnes skjutbanor, och detta antingen kostnadsfritt eller mot en ringa afgift. Jag tror således, att icke heller det sista af utskottet anförda skälet har någon betydelse.

Nu vill jag slutligen fråga: hvad blir förlusten af ett afslag å eller vinsten af ett bifall till Kongl. Maj:ts framställning? Jo, afslår Riksdagen Kongl. Maj:ts framställning, så får naturligtvis skolungdomen hålla på med de gamla gevären. Det är ej troligt, att det intresse, som nu håller på att slappna, skall vakna till lif, utan det kommer att ytterligare slappna, och det torde i pedagogiskt hänseende vara synnerligen olämpligt att sysselsätta lärjungarne med en sak, för hvilken de med anledning af det olämpliga sätt, hvarpå den anordnats, ej hafva eller kunna få något intresse. Då kanske det också till sist blir nödvändigt att alldeles stryka bort militäröfningarne ur skolorna. Det är icke omöjligt, att detta skulle blifva den slutliga följden.

Men hvad skulle åter blifva vinsten, om Riksdagen beviljar de nu begärda anslagen? Jo, ungdomen förses med mausergevär och karbiner, samma vapen, som användas vid armén, och detta skall naturligtvis i högsta grad intressera dem. Derigenom skall också, såsom alla sakkunnige anført, tillföras armén en skara värnpligtige, hvilka redan förut äro väl öfvade i skjutning och till följd deraf särdeles lämpliga att tjänstgöra såsom underbefäl.

Jag ber att få tillstyrka kammaren att bifalla den föregående talarens yrkande.

Herr Säve: Jag tror, att hvar och en, som intresserar sig för militäröfningarne vid våra läroverk, skall, om han läst Kongl. Maj:ts proposition i denna punkt, hafva gjort det med tillfredsställelse, då ju Kongl. Maj:ts förslag uppenbarligen afsett att väsentligen öka

Anslag till ny anordning af militäröfningarna vid de allmänna läroverken.
(Forts.)

*Anslag till ny
anordning af
militäröfnin-
garna vid de
allmänna läro-
verken.
(Forts.)*

intresset för dessa viktiga öfningar och i samband dermed naturligtvis också åstadkomma, att resultatet af dem må blifva ännu värdefullare, än hvad det möjligen hittills varit.

Med afseende å detta resultat ber jag dock att få framhålla, att det redan nu visat sig vara synnerligen godt, och jag ber att särskildt få påpeka detta därför att det uti betänkanDET åberopats yttranden ifrån vissa domkapitel och lärarekollegier i riket, hvilka önskat dessa militäröfningars indragning. Såsom stöd för sina framställningar i detta syfte hafva de ansett sig kunna åberopa framstående militärers yttranden, att militäröfningarna icke ledt till tillräckligt godt resultat, eller åtminstone icke till ett resultat, som motsvarar den tid, som offras på dem. Hvilka dessa framstående militärer äro, det kan jag naturligtvis icke veta. Jag antager dock, att de äro äldre militärer, som möjligen blott erinra sig resultatet af militäröfningarna såsom de bedrefvos på 1870-talet, innan de ännu blifvit fullständigt organiserade. Under de senare åren har emellertid mycket arbete och mycken omsorg nedlagts på dem. Tager man kännedom om den kongl. förordningen af år 1895, hvilken innehåller den omsorgsfullt utarbetade planen för dessa öfningar, och behagar man med denna plan för ögonen följa skolynglingarnes uppvisningar för vederbörande militärinspektörer, måste man få den öfvertygelse, att resultatet i sjelfva verket *är* godt. Nu är dock att märka, att de fulla verkningarne af 1895 års förordning, som ställt planen för militäröfningarna i full öfverensstämmelse med programmet för beväringens rekrytmöten, ännu icke kunnat visa sig vid mötesplatserna utaf det skäl, att den började tillämpas 1895 med nedre sjetten klassens lärjungar, fjorton- och femtonåringar alltså, hvilka icke förr än i år 1901 kunnat inträda i värnpligtsåldern. Man kan vara fullt öfvertygad om, att ledarne af våra beväringens skola, om de behaga taga närmare reda på våra skolynglingars framsteg i militäröfningarna, nu i år kunna gifva dem sitt fulla erkännande.

De af utskottet anförda skälen för afstyrkande af Kongl. Maj:ts proposition hafva blifvit så utförligt och så grundligt vederlagda utaf herr statsrådet och chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet, att knappt något mera ytterligare kan tilläggas. Jag ber emellertid, att äfven jag får fästa uppmärksamheten på det organiska samband, i hvilket militäröfningarna vid läroverken stå till den nya härorganisationsplanen. Det är alldeles uppenbart, att, äfven om härordningsförslaget blir, såsom vi väl alla önska, antaget i dess nu föreslagna form, åtskilligt uti detsamma likväl icke blir fullt tillfredsställande. Dit räknar jag, bland annat, att förslaget väl näppeligen kommer att fylla behofvet af ett fullständigt och väl rekryteradt underbefäl. Om jag har rätt häri, är det alldeles uppenbart, att man icke bör uraktlåta att begagna sig af den utsigt, man kan hafva att få ett godt reservunderbefäl uti dem, som med goda skolstudier till beväringens mötena medföra de förberedande militära färdigheter de kunnat förvärfva genom att hafva undergått militäröfningarna vid läroverken. Och jag anser det vara så mycket nödvän-

digare, att man begagnar sig af hvad som i detta hänseende nu står till buds, som vi ju, derest härorganisationsförslaget blir antaget, alltid få en mycket lång öfvergångstid, under hvilken period den indelta armén befinner sig så godt som i upplösning och den nya värnpligtsarmén omöjligan kan få sin fulla utbildning. Det måste då ovillkorligen vara af den största vikt för värnpligtshären, att den tillföres de bästa och mest bildbara element, som kunna på kortare tid utbildas till reservunderbefäl.

Då diskussionen redan räckt länge nog, skall jag inskränka mig till detta och yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Törner: Herr grefve och talman! Mina herrar! Jag vågar påstå, att allt sedan år 1896, då den nu gällande instruktionen för militäröfningarna vid våra läroverk trädde i kraft, hafva åtminstone vid de flesta läroverk uttalats mycket missnöje och många klagomål öfver dessa öfningar på grund af det störande inflytande, som de haft på undervisningen, utan att man på något sätt — åtminstone i södra och norra Sverige — har kunnat finna några deremot svarande fördelar. Den nya instruktionen stadgar, att vid våra läroverk skola genomgå instruktion, exercis, fältöfningar och målskjutning. Våra läroverk skulle således till sin förra uppgift att vara förskolor för universiteten äfven lägga den att vara förskolor för utbildning af rekryter och reservbefäl. Att dessa fordringar med 60 timmars öfning under fyra på hvar andra följande år äro allt för stora och ej kunna leda till de vackra resultat, som den föregående talaren delvis antydde, det är min bestämda öfvertygelse, och jag tror, att denna öfvertygelse delas af de allra flesta. År 1897, då respektive domkapitel och läroverkskollegier anmodades att yttra sig angående militäröfningarna, yrkade sju domkapitel och tjugutre läroverk, att militäröfningarna skulle antingen afskaffas eller i väsentlig mån inskränkas. Sju andra domkapitel samt tio läroverk påstodo, att, ehuru militäröfningarna störande invercade på undervisningen, de fördelar, som de samma medförde, likväl vore af så stor betydelse, att de fullt uppvägdde olägenheterna. Hvilka äro då fördelarna af militäröfningarna? Jo, de äro, att pojkarne få rykt på sig, att de få lystring, samt att denna exercis i fria luften bildar en motvigt mot stillasittandet under lektionstimmarna och skaffar dem en större intellektuel motståndskraft. Dessa fördelar, tror jag, vinnas lika mycket, kanske ännu mer genom våra dagliga gymnastiköfningar, som hafva en synnerligen stor betydelse. Då återstår påståendet, att dessa öfningar väcka fosterlandskärleken och stärka disciplinen. Det tror jag ej heller. Exercisöfningarna anses af ynglingarna som en tunga; åtminstone är detta fallet vid de flesta läroverk. De gå motvilligt ut till dessa öfningar; de äro besvärliga och tröttsamma. Den enda omvexlingen för pojkarne ligger i att de slippa en lektionstimme i skolrummet. Detta tycka de bra om, men det hämnar sig sedan så mycket värre, ty det är gifvet, att när de under fem veckor, eller såsom här i Stockholm under tre, försumma för hvarje vecka i hvarje ämne en del lektioner, så måste

Anslag till ny anordning af militäröfningarna vid de allmänna läroverken.
(Forts.)

Anslag till ny anordning af militäröfningarna vid de allmänna läroverken.
(Forts.)

detta på något sätt återtagas, och detta skall då ske under de derpå följande veckorna. Är nu undervisningen afpassad efter terminens längd, men måste medhinnas inom en kortare tid, så måste följden bli öfveransträngning.

Af hvad jag nu sagt skulle man möjligen kunna tro, att jag ej vill, att militäröfningar skola finnas vid läroverken. Men det vill jag, dock ej på det sätt, som de nu äro anordnade. Jag har talat vid många militärer om denna sak och dervid frågat dem: visa dessa militäröfningar ett gynsamtt resultat? Äro läroverkens lärjungar mer mogna än andra, då de komma ut på mötesplatserna för att undergå sin värnpligt? Jag har dervid fått till svar: ja, naturligtvis äro de mer mogna. På grund af den större intelligens, som de ega, hafva de förutsättning att bättre kunna tillägna sig undervisningen än den stora mängden, men de resultat, de medfört af rent militär utveckling från öfningarne i skolan, äro ej af nämnvärd betydelse, ty dessa öfningar äro splittrade på för många saker. Det är litet af hvarje, men det gäller här som i alla andra fall, att när man splittrar sina krafter åt för många håll, så blir resultatet i hufvudsak intet, »nihil in toto».

Det är med anledning häraf, som jag förmodar, att Kongl. Maj:t med kännedom om dessa förhållanden fäst sin uppmärksamhet på att någon förändring borde vidtagas. Tre gymnastiklärare hafva kallats till Stockholm för att gifva utlåtande om, huruvida och i hvilken rigtning en sådan förändring bör företagas. Dessa gymnastiklärare hafva ansett, att — åtminstone har det förefallit mig så — dessa militäröfningar, i det omfång och på det sätt, som de nu bedrifvas, äro oändamålsenliga, att de till stor del äro bortkastad tid, och att man nu bör koncentrera sig, i synnerhet på skjutöfningar. För mig skulle det vara synnerligen tilltalande, om man också bytte ut *namnet* militäröfningar mot skjutöfningar, så att man ej genom bibehållandet af namnet »militäröfningar» egde rättighet till företagande af en eller annan rent militär öfning.

Det förefaller mig således vara ett mycket klokt grepp af regeringen att slopa militäröfningarna så mycket som möjligt och förändra dem till skjutöfningar. Af sådana äro pojkarne vid våra två högre klasser roade; de väcka täflan mellan dem, när fråga blir om att vinna så och så många points, Detta är något annat än att göra ett och annat handgrepp eller någon taktisk öfning, ty det intresserar dem i regel icke. Tager man bort dessa militäröfningar i sin helhet och ändrar dem till skjutöfningar, då vinner man också det målet att få ett resultat af de militära öfningarna, emedan man då kan få ynglingarne i dessa klasser att egna sig åt sådant, som verkligen intresserar dem. Men skola dessa skjutöfningar få full betydelse, så måste de naturligen företagas med gevär, som äro tidsenliga och af beskaffenhet, att öfningen med dem får fortsättas vid mötesplatserna. Det kan ju icke vara skäl att lära sig mekanismen på *ett* slags gevär och att öfva sig att skjuta med detta gevär för att några år efteråt nödgas lära sig mekanismen på *ett annat* slags gevär och att öfva sig i skjutning med detta.

Det blir ju att delvis kasta bort hvad som förut lärts, och den kontinuitet, som borde förefinnas mellan skolan och mötesplatsen, blir ju äfven delvis förfelad.

Det är med anledning häraf och på grund af de skäl, som anförts af chefen för ecklesiastikdepartementet och äfven af chefen för generalstaben, som jag för min del anser det vara högst behjertansvärdt, att Kongl. Maj:ts begäran om anslag för inköp af gevär och karbiner m. m. vinner kammarens bifall. Då kan man, enligt min åsigt, få nytta af militäröfningarna. Den tid, som nu användes på dessa öfningar, är bortkastad.

Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Billing: Den nu föredragna punkten kan gifva anledning till att tala om mångahanda frågor, och häraf hafva också de föregående talarne begagnat sig. Men jag skall icke af dem låta locka mig in på sådana vägar, och möjligtvis kan då mitt goda exempel mana de efterföljande talarne att icke allt för mycket orda om saker, som egentligen icke höra hit. Alltså skall jag icke inlåta mig på frågan om de nuvarande militäröfningarnes gagn eller skadlighet. Jag skall heller icke inlåta mig på frågan, huruvida en ombildning af dessa militäröfningar till skjutöfningar är till gagn — derom äro vi nog ense, att skola vi behålla militäröfningarne, så är det lämpligt att förvandla dem till skjutöfningar. Jag skall icke heller bestrida, att om det skall skjutas i skolorna, kan det vara lämpligt, att det skjutes med mausergevär. Jag skall icke heller inlåta mig på frågan om hvad det kunde kosta att betala hyra för skjutbanor etc. Jag skall icke heller inlåta mig på att sammanställa generalstabschefens yttrande det året och det året och så i dag i kammaren, der han ju också haft ordet. Men den omständigheten, att generalstabschefen i denna fråga haft ordet i dag i denna kammare och varit den, som egentligen fört ordet, bevisar — hvad jag visste förut — att den fråga, som här föreligger, egentligen icke tillhör den åttonde hufvudtiteln, utan den fjerde, och att vi derför kanske handlade oklokt, när vi icke remitterade den till särskilda utskottet. Ty här är det fråga om ett militärt anslag och icke om ett pedagogiskt anslag, och eftersom det är fråga om ett militärt anslag, så kommer detta temligen säkert att bifallas. Ty Första Kammaren voterar alltid för sådana anslag, viss om, att när det är fråga om försvarsåtgärder, så är det en välsignad sak, som man begär.

Nu ber jag kammaren dock taga i öfvervägande, att det är icke fråga om militäröfningarnes eller skjutöfningars större eller mindre nytta eller skadlighet, icke heller om mausergevärens förträfflighet eller om de dermed följande kostnaderna; ty i alla dessa afscenden hafva vi i statsutskottets motivering skänkt vårt erkännande åt Kongl. Maj:ts förslag. Men — och det är utskottets egentliga skäl, som ingen af de föregående talarne upptagit till bemötande — den enkla frågan är: är det skäl att bevilja detta i år? Der står ju i utskottets betänkande, att »utskottet anser sig öj

Anslag till ny anordning af militäröfningarna vid de allmänna läroverken.
(Forts.)

*Anslag till ny
anordning af
militäröfnin-
garna vid de
allmänna läro-
verken.*
(Forts.)

kunna för närvarande förorda bifall till Kongl. Maj:ts framställning.» Här föreligger ju icke någon stor fråga, utan endast, huruvida vi skola bifalla förslaget i år eller om vi skola vänta, till dess det stora arméorganisationsförslaget fått sin lösning. Det är hela frågan: skola vi lösa denna fråga 1901 eller antagligen 1902? Utskottet har ansett, att när nu detta stora härordningsförslag föreligger, så borde man icke skjuta in på åttonde hufvudtiteln allehanda mindre militära frågor, utan att man bör vänta med dem; och det torde icke herr statsrådet eller generalstabschefen kunna förneka, att detta förslag, om det också passar ganska bra till den nya härordningen, dock är framkommet på basis af de 90 dagarnes härordning. När nu den stora frågan föreligger, så hafva vi ansett, att man icke bör draga fram denna lilla bifråga, och att det måhända icke är egnadt att på det bästa sätt inverka på stämningen för den stora frågan, att man så här drager in en bifråga.

Om man nu anser, att man under alla förhållanden alltid skall bifalla alla förslag om gevär, om man anser, att man skall icke blott bifalla detta förslag, utan nödvändigt bifalla det i år, så röstar man *ja*. Men om man anser, att härmed kan anstå till nästa år, i synnerhet som detta kan möjligen hafva någon betydelse för den stora frågans afgörande, så röstar man *nej*. Jag röstar *nej* och yrkar bifall till utskottets betänkande.

Herr Blomberg: Då jag tog del af detta utskottsbetänkande med afseende å såväl nu föredragna punkt som de andra fem, hvilka med denna punkt sammanhänga, blef, det får jag upprigtigt bekänna, det hufvudsakliga intrycket på mig förvåning och en förvåning, förbunden med misstämning. Jag frågade mig, och jag tänker, att den frågan har nog också mången annan ställt till sig sjelf: huru är det möjligt, att just i dessa dagar, då hela vårt folk och väl också dess representation börjar allt mer vakna till full besinning af att vi måste egna våra bästa krafter, göra stora, ja, de största uppoffringar för att rusta oss till att vidmagthålla vår nationella sjelfständighet och oafhängighet. — att just i dessa dagar mötes en framställning, som går ut på att stärka kraften och utveckla den nationella andan hos de unga, hvilka just väntas af framtidens allvar, att rusta dem till att så väl som möjligt fullgöra det ädla värfvet att värna om vår frihet — att just då, säger jag, mötes en sådan framställning med den kallsinnighet, som är utmärkande för utskottets hela hållning. Den förvåning, som på detta sätt grep mig, har sannerligen icke heller i dag under debatten på något sätt blifvit förminskad.

Den föregående talaren sade, att han ville föregå de efterföljande talarne med ett godt exempel derutinnan, att han blott skulle taga upp den föreliggande frågan i all dess enkelhet, men omedelbart derefter knöt han den dock sjelf ihop med den stora fråga, som ligger oss alla så varmt om hjertat. Men i stället för att man då kunde hafva väntat, att han skulle hafva gjort denna anknytning på sådant sätt, att liksom åt den stora frågan på grund af dess viktiga innebörd borde önskas all framgång, så borde man äfven söka främja

denna lilla fråga, så förklarade han, att i år borde denna lilla fråga undanskjutas — och hvarför? Ja, derpå — vågar jag säga — blef han svaret skyldig!

För min del tror jag, att saken ställer sig på alldeles motsatt sätt. Jag förmenar, att denna lilla fråga, som afser att sätta goda och användbara vapen i händerna på desse unge, som växa upp, att öfva dem att använda dessa vapen, att förstå konstruktionen och egenskaperna hos de vapen, som de i framtiden skola bruka, är af så stor vikt och betydelse, att den bör lösas alldeles oberoende af huru långt man kan komma med arméorganisationsfrågan. Så vidt jag förstår, är ett bifall till den kongl. propositionen ännu angelägnare, om man icke lyckas bringa den stora frågan till sin lösning. Ty då är den ringa uppoffring, som här ifrågasättes, ännu mer af behofvet påkallad, ännu mer på sin plats. Men jag menar, att den också är af behofvet påkallad, om vi i år få upplefva den glädjande stund, som skulle bilda epok i vår historia genom en ny, bättre härordnings antagande. Ty ingen lärer väl förneka, att den öfning i vapnens bruk och särskildt den skjutskicklighet, som man med den föreslagna anordningen afser att bibringa våra läroanstalters elever, skulle utgöra ett mycket väsentligt tillägg till de unges förmåga att mottaga och tillgodogöra sig den utbildning, som skall beredas dem under den efterföljande värnpligtstiden. Om man känner ungdomen och har gifvit akt på, huru den redan i en ålder af 15, 16 år genom vapen- och skjutöfningar, äfven af mindre magtpåliggande art, fattar kärlek till denna utbildning, lär sig att skärpa sin blick och sin uppmärksamhet, och huru förtrogna de unge gerna blifva med de vapen, som anförtros dem, — då skall man icke med fog bagatellisera ett förslag sådant som detta.

Det kunde nu vara onödigt att vidare ingå på de sakskäl, som statsutskottet i sitt betänkande anført, men jag tror dock, att man äfven efter de föregående talarnes yttranden skulle kunna göra en liten efterskörd. Det torde emellertid vara lämpligast att endast i korthet vidröra det deri anförda skälet, att militäröfningarna skulle inverka rubbade på den öfriga undervisningen vid läroverken. För min del får jag säga, att de uppgifter, som här äro i fråga, det ändamål, som här eftersträfvats, äro af den stora vikt och betydelse, att äfven om dessa öfningar skulle medföra några olägenheter för skolans undervisning, så maste dessa alltid anses vara af ringa betydelse i jemförelse med den stora vinst, som derigenom kan skördas för den ungdom, hvilken kommer i åtnjutande af dessa öfningar och hvars både fysiska och intellektuella krafter skulle just genom dem stärkas.

På grund af hvad jag sålunda anført yrkar jag bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Nyström, Thomas: Skyttesaken har länge, ja, under hela den fred som vi haft, legat i hvila, i en ganska djup hvila, men lyckligtvis har under senare år en omkastning dervidlag egt rum, och anslutningen till skyttesaken, för utöfvande af skjutsport, har

*Anslag till ny
anordning af
militäröfningarna vid de
allmänna läro-
verken.
(Forts.)*

*Anslag till ny
anordning af
militäröfnin-
garna vid de
allmänna läro-
verken.
(Forts.)*

blifvit allt större och större. Ett bevis derpå är det anslag, som senaste Riksdag beviljade för höjande af skytterörelsen. Följden af detta har varit, att öfver allt i landet bildats skytteföreningar: ynglingar och män hafva samlats på sön- och helgdagar för att öfva sig i denna idrott. Nu veta vi väl alla sedan vår ungdom, att hvad man lär sig på den tiden sitter kvar, men hvad man lär sig på äldre dagar glömmes man snart bort. Detta är i ganska väsentlig mån förhållandet äfven med skjutskickligheten. Har man från ungdomen förvärfvat sig denna, så öfvar man snart npp sig, men börjar man först på gamla dagar att handskas med gevär och att öfva sig i skjutkonsten, så ligger man efter någon tid ganska mycket af sig.

Nu är det fråga om att gifva ett relativt ringa anslag till våra skolor, afseende att förskaffa deras äldre elever denna skicklighet. Jag tror, att det relativt lilla belopp, som här är fråga om, kan gifva ett ganska godt och duktigt handtag åt denna idrotts rigtiga utveckling, och skulle man nu, såsom en föregående talare har sagt, skjuta upp denna fråga ett år, ja, då vet man icke, om det blir endast ett år. Jag tror därför, att det är klokast, att vi, medan denna rörelse är i fart vårt i land och medan intresset för densamma är så stort, göra allt hvad vi kunna för att understödja densamma och bibringa ungdomen i våra skolor den skicklighet, som de önska.

Jag skall icke vid denna sena timme taga kammarens tid längre i anspråk, utan ber att få ansluta mig till de föregående talare, hvilka yrkat bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Tamm, Hugo: Jag ska l försöka att icke vara så exklusiv att blott se frågan från militär synpunkt, icke heller se den från blott pedagogisk synpunkt och icke heller, om jag så får säga, från den rena känslsynpunkten. Det är i allmänhet alltid betänkligt att lägga en fråga under känslöstämning och söka under den lösa frågan, utan man bör söka att i lugn göra sig reda för hvad som verkligen föreligger. Här föreligger enligt mitt förmenande helt enkelt den frågan, om man skall i skolorna bevara med förändrad organisation de så kallade militäröfningarne, hvilka man nu vill ändra till skjutöfningar, det är förlika sig de pedagogiska och militära fordringarne med hvarandra? Det kan icke nekas, att en sådan fråga som denna naturligtvis har sin förhistoria, och det är alltid nyttigt, när man skall lösa en fråga, att göra detta under nödigt aktgifvande på dess förhistoria. Först togo Rikets Ständer upp frågan. Militäröfningarne den tiden voro hufvudsakligen sabelhuggning samt bajonett- och florettfäktning. Målskjutning fick endast förekomma, om vederbörande målsman medgaf detta. Först efter några år gaf regeringen eller Riksdagen anslag till dessa målskjutningsöfningar, hvilket anslag år 1890 höjdes till 34,000 kronor. Men det måtte äfven då hafva varit ganska svårt att inpassa dessa målskjutningsöfningar med den undervisning, som i skolorna skulle meddelas. Ty först fem år derefter lyckades man finna ett system för sammanjemkning på ett något så när fördelaktigt sätt af undervisningen i skolorna och militäröfnin-

garne. Dit kom man verkligen år 1895, och då föreskrefs också, att på dessa 60 timmar skulle militäröfningarna omfatta instruktion, exercis, fälttjänst och målskjutning, att exercisen skulle omfatta enskild utbildning och utbildning i trupp till och med pluton, under det att fälttjensten skulle omfatta fältmarschen, bevakningstjänst och mindre stridsöfningar, samt att målskjutningsöfningarna skulle bestå i förberedande öfningar, kammarskjutning och skjutning med skarp ammunition. Herrarna torde medgifva, att det är ganska mycket att hinna med på 60 timmar. Också tyckes det icke hafva lyckats så väl med dessa militäröfningar. Ty det förekommer oupphörliga anmärkningar mot desamma.

Jag skall icke heller nu i detta sammanhang åberopa det af herr statsrådet upplästa utlåtandet från generalstabschefen, oakadt det förvånar mig, att då han från 1890 till 1900 icke kom till annat resultat, än att han icke kunde gifva något omdöme i frågan, så har han nu ganska raskt kommit till det bestämda omdömet, att saken kunde ordnas mycket fördelaktigt och bra.

Jag tror, att man äfven bör taga hänsyn till undervisningen och pröfva saken i båda dessa afseenden, det pedagogiska och det militära. Ser jag på det *militära*, hafva de sakkunnige kastat sjelfva militäröfningarna öfver bord och förordat hufvudsakligen öfningar i laddning, rigtning = anläggning samt målskjutning och detta med mausergevär och detta senare af två skäl, att det är viktigt redan från början inlära sig greppen med mausergeväret och att detta är det gevär, som ynglingarna vid krigsfara få i handen. Jag kan för min del icke fatta, att icke en god skytt skall kunna utbildas med hvilket gevär som helst. Jag kan lika litet fatta, att det är så alldeles nödvändigt, att ynglingen, när han träder in i värnpligtsåldern, skall vid dessa förberedande öfningar hafva användt mausergevär, som vi hafva i så ringa antal. Ty nog bör han väl vara tillräckligt intelligent för att ganska fort inlära sig att handtera såväl den ena mekanismen som den andra, om han öfver hufvud förstår sig på att handtera gevär. Dessutom vet jag icke, huru det i ett annat afseende kommer att ställa sig med dessa mausergevär. Man säger nu, att dessa skolynglingar vid krigsfåra skola få mausergevär i handen. Finnes verkligen utsigt till att svenska armén skall så snart stå fullväpnad med mausergevär, att dessa räcka till alla värnpligtige? Jag befarar, att, när åtminstone de skolynglingar, som under närmaste åren skola öfvas, inträda i värnpligtstiden, ännu blandade typer af gevär komme att finnas. Jag tror alltså, att det är icke så brått med mausergevären, som åtskillige velat låta påskina.

Jag vet icke, hur det kommer att ställa sig till värnpligtsförslaget, men det förefaller mig underligt, att innan man sett, huru detta kommer att ställa sig, när det blir färdigt, så skall man af den klass, som förklarats vara mest värdefull, mest eftersökt och svårast att rekrytera och mest behöflig, nemligen underofficersklassen, under fem veckors tid plocka bort underofficerare för att användas vid dessa militäröfningar vid skolor öfver hela Sverige. Det är ju

*Anslag till ny
anordning af
militäröfningarna
vid de
allmänna läro-
verken.
(Forts.)*

Anslag till ny
anordning af
militäröfnin-
garna vid de
allmänna läro-
verken.
Forts.)

möjligt, att det kan finnas tillräckligt många, men det är nog skäl att först se till, huru detta kommer att ställa sig.

Det mål, som man velat genom militäröfningarne vinna, nemligen att bibringa ynglingarne lust till friluftsofningar och hurtighet, tror jag kan vinnas lika väl genom sport och idrott och de öfningar, som så anställas, och hvilka i lika hög grad som militäröfningarne hos ungdomen framkalla den hurtighet, vakenhet och påpasslighet, som man vill finna hos skolungdomen — utan så stora apparater som militäröfningarna.

Men, som sagdt, äfven den pedagogiska sidan af saken måste beaktas. Huru ställer sig frågan i detta hänseende? Det är icke om detaljerna, som olika meningar yppats, utan striden står om, huruvida det är fördelaktigt eller icke fördelaktigt att under fem veckors tid sticka in i undervisningstiden dessa 60 timmar. Derpå svara 7 domkapitel och läroverksdirektionen samt 10 läroverkskollegier, att det kan låta sig göra, men 7 domkapitel och 23 läroverkskollegier svara deremot, att de anse, att denna tid icke kan utan olägenhet borttagas, och de, som förordat militäröfningarnes bibehållande, erkänna, att militäröfningarne inverkade störande på undervisningen, fastän, säga de, denna inverkan betydligt öfverdrifvits och i *allmänhet* svårigheter ej förefunnits att medhinna föreskrifna kurser. »I allmänhet icke förefunnits!» Låt oss blott icke blanda ihop och förstöra det ena med det andra!

Hvar och en torde nog inse och beakta det af herr Blomberg och andra anförda skälet, att ungdomen i våra skolor skall i tid väckas till medvetande af sina pligter mot fosterlandet och såsom medborgare. Detta skäl är värdt allt beaktande, men samma mål torde kunna vinnas på annat sätt än genom att plocka in timmarne för militäröfningar i den öfriga undervisningen. Låt dem då hellre under en eller två veckor, dessa må tagas från ordinarie lästermin eller icke, bedrifva sina militäröfningar, då de få fullgöra en ordnad extra värnpligt till gengäld för sin fria undervisning. Det är mycket bättre än att blanda ihop det ena med det andra. Jag är icke pedagog, men det vet jag, att det duger icke att blanda ihop olika saker. Dessa öfningar böra icke inblandas i den öfriga undervisningen under terminerna, utan det är bättre att afsätta en à två veckor särskildt till dessa skjutöfningar. Då tror jag, att man löser frågan på ett mycket bättre sätt, och de slitningar, som nu förekomma mellan den pedagogiska och den militära uppfattningen, skulle på detta sätt undvikas.

Dessa hafva varit mina skäl att sluta mig till utskottets kläm, och jag vill i likhet med biskop Billing understryka, att jag gjort detta, emedan jag anser, att man behöfver besinna sig, om man icke kan finna en lösning af denna fråga, som, utan att störa undervisningen, dock kan befordra det ändamål, för hvilket jag är lika intresserad som någon annan, det nemligen, huru man redan tidigt skall hos vår ungdom väcka känslan af att vårt fosterland är någonting, för hvilket man skall vara beredd till uppoffringar.

Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Herr von Friesen: En föregående talare har både genom exempel och lära häfdat, att man icke bör yttra sig om saker, som icke höra hit, och jag vill försöka att följa hans råd, ehuru väl jag kanske icke lyckas fullständigt göra det, därför att det kan vara åtskilligt, som, ehuru ej strängt taget hörande till ämnet, bör bemötas, särskildt af hvad den siste talaren anförde. Han talade om denna frågas förhistoria, och uppfattningen af den kan ju lätt inverka på uppfattningen af sjelfva saken. Jag får då påpeka, att den kritik, han rigtade mot militäröfningarna, egentligen gäller det sätt, hvarpå dessa under föregående tider bedrifvits. Då militäröfningarna år 1860 infördes vid våra läroverk, var förekomsten af sådana vid läroverken en nyhet för vårt land, och liksom allt nytt, behöfde dessa öfningar utveckling. Utvecklingen har nu gått från mycket exercis och litet skjutning till mera skjutning och mindre exercis. Denna utveckling måste väl betecknas såsom sund och riktig. Och i det förslag, hvars öde i dag skall afgöras, heter det, sedan det framhållits, att skjutöfningarna äro viktigast, i fråga om exercisen helt enkelt följande: »Men då skjutöfningarna, om icke sträng ordning vid dem uppehålls, lätt kunde förorsaka olycksfall, böra lärjungarne utom och vid sidan af dem erhålla så mycken annan militärisk utbildning med och utan vapen, att de med ordning kunde uppställas och indelas samt föras till och från öfningsplatserna.» Punkt och slut! Då äro efter min tro exercisöfningarna borttagna, och militäröfningarna hafva blifvit skjutöfningar med jemnt så mycken öfning i marscher och uppställning, som är nödvändig.

Hvad den kritik beträffar, som den siste talaren i likhet med en föregående talare på kronobergsbänken rigtade mot militäröfningarna såsom ingripande i undervisningen, drabbar den endast en viss anordning af dem. Den siste talaren sade, att det vore bäst, om ett par veckor finge uteslutande egnas åt militäröfningar. Vid flera läroverk stickas tvärtom militäröfningarna in mellan lästimmarna, men det är icke en nödvändig anordning och det är icke vid alla läroverk, som det är så anordnadt. Skälet, hvarför man i Stockholm alltid varit så nöjd med militäröfningarna, är, att man här gått en medelväg. Man har under de första 3½ veckorna af höstterminen, under september månad, läst med klasserna 6—7 mellan klockan 8 och 11 och sedan haft militäröfningar från klockan 12 till 3 eller 1 till 4. Man har uppgjort ett särskildt läs-schema för denna tid, så afpassadt, att alla ämnena fått lida lika mycket. Erfarenheten har varit den, att militäröfningarna gjort pojkarne godt icke blott i fysiskt afseende, utan att man äfven fått igen dem till läsningen piggare och lifligare. De hafva varit mycket intresserade af öfningarna, beträffande hvilket förhållande jag kan vädja till de fäder, hvilkas gossar varit med om dem, och deras intresse har hållits väl vaket och varit till nytta för deras utveckling i det hela.

Men jag vill ej vara mera mångordig härom, ty, i likhet med herr Billing, anser jag den sist berörda frågan nu ej föreligga. Ej heller anser jag någon fråga om känslöstämning nu föreligga, utan helt enkelt frågan: bör man gifva ungdomen samma gevär att öfva

Anslag till ny anordning af militäröfningarna vid de allmänna läroverken.
(Forts.)

Anslag till ny
anordning af
militäröfningarna
vid de
allmänna läro-
verken.
(Forts.)

sig med under skoltiden, som den sedan skall begagna, när den blifvit värnpliktig? Låt vara, att gevär kunna ombytas i alla fall, som den siste talaren sade, men ett faktum är väl, att de, som nu skola skjuta skarpt i öfre sjunde klassen, säkerligen få begagna mausergevär, när de om ett par år skola fullgöra sin värnpligt. Och tydligt lär väl vara, att man icke bör bibehålla gevär, som äro alldeles kasserade. Den siste talaren sade, att de förberedande öfningarna kunna utföras med hvilket gevär som helst, men mot honom ställer jag alla sakkunniga militära auktoriteter, som förklarar motsatsen. Ett bevis derpå är också, att det icke heller är sällsynt, att gymnasterna sjelfva skaffa mausergevär till skjuttäfningarna och be att få skjuta med dem. Man måste svara: »nej, ni måste skjuta med remingtongevär af 1862—89 års modell; de andra täflande skjuta med sådana, och ni får icke täfla med olika slags gevär.» Att, då förslag nu framlagts från regeringens sida om anskaffande af mausergevär, fortfarande bibehålla remingtongevären synes mig vara praktiskt ohållbart.

Gent emot herr Billings yttrande, att denna fråga skulle tillhöra fjerde hufvudtiteln och ej den åttonde, vill jag påpeka, att den hör till dessa gränsfrågor, som ligga mellan två hufvudtitlar. Frågan hör delvis till fjerde och delvis till åttonde hufvudtiteln. Derför har också utredningen varit öfverlemnad åt militäre pedagoger, nemligen åt gymnastiklärare och en gammal lärare i skjutning. Det är desse, som utredt frågan och framställt förslag, och det tror jag är det väsentligaste; sedan kan ju frågan förberedas i Riksdagen på den afdelning, som faller sig lämpligast.

Det säges, att man icke skall bifalla detta förslag i år, utan vänta, till dess härordningsfrågan föregått. Ja, om det kunde finnas något skäl dertill, skulle jag vara med derom, men vare sig vi skola bibehålla 90 dagars värnpligtsöfning eller få, som vi hoppas, 360 dagars öfningstid eller något annat, är det i allt fall i högsta grad lämpligt, att ynglingarne få handtera samma gevär under skoltiden, som de sedan skola begagna att sjelfva skjuta med och att hjälpa till att instruera andra på under värnpligtsöfningarna. Det föreliggande förslaget passar efter min åsigt lika bra till den nuvarande som till den projekterade nya härordningen.

Det skulle vidare icke blifva någon ändring i timantalet. 60 timmars öfning är det nu, och 60 timmars öfning har föreslagits. Om den sålunda anslagna öfningstiden skall fördelas fortfarande lika som nu, är åter en rent militärpedagogisk fråga. Huru frågan om öfningarna inom en sådan ram skall kunna skada den stora frågan, kan jag icke fatta, utan instämmer jag i det afseendet i hvad herr Blomberg anförde. Min tro är, och jag finner det alldeles naturligt och öfverensstämmande med hvarje sund uppfattning af militärfrågan, att denna lilla fråga bör lösas för sig själf, oberoende af den stora. Då man nu vill och med rätta vill, att skolungdomen skall lära sig att hafva vapen i hand, att redan tidigt värdera och känna ett vapen, att känna med sig, att det är det vapen, som den måste vara beredd att bära för sitt land, hvarför ej gifva ungdomen i år just

det vapen, som den nästa år får bära för sitt land? Hvarför minska och slappa ungdomens intresse för vapenöfningarna genom att gifva den ett dåligt vapen, som den sjelf vet — ungdomen vet mycket nu för tiden — vara ur bruk? Jag påminner mig i detta sammanhang en anekdot, som kan vara betecknande nog. En general frågade, då han inspekterade ett regemente, en kapten, hvarför hans folk icke fått lära sig det nya reglementet. »Gud bevare generalen», blef svaret, »de kunna ej det gamla ännu.»

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Anslag till ny anordning af militäröfningarna vid de allmänna läroverken.
(Forts.)

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, måtte bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Sedermera gjordes propositioner jemlikt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på afslag å utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts framställning vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 på aftonen.

Punkterna 22 och 23.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 24.

Mom. a).

Angående löneförbättring för lärarne vid folkskolelärareseminariernas öfningskolor.

Herr Rodhe: Jag anser mig pligtig att föranleda ett uppehåll vid den nu föredragna punkten och att yrka någon ändring i det af utskottet framlagda förslaget. Utskottets förslag skiljer sig från Kongl. Maj:ts i så måtto, att, då Kongl. Maj:t föreslagit en begynnelselönen af 1,800 kronor, hvilken efter 10 års tjenstgöring skulle förhöjas till 2,400 kronor, utskottet föreslagit en begynnelselönen af 1,500 kronor med tre ålderstillägg, hvart och ett å 200 kronor. Den af utskottet gjorda löneberäkningen kan ju, i och för sig betraktad, synas ganska billig och egnad att tillfredsställa de ifrågavarande lärarnes anspråk. Men annorlunda ter sig saken, om man anställer en jemförelse med de lärare, som äro med desse likstälde. Det befinnes då, att åtskilliga af våra städer tillerkänt folkskolelärarne högre löneförmåner. Särskildt är detta fallet med två af de städer, i hvilka manliga seminarier förefinnas, nemligen Göteborg och Hernösand, der slutlönen för folkskolelärarne är satt till 2,400 kronor eller samma belopp, som Kongl. Maj:t här föreslagit såsom slutlön. Då så är förhållandet, kan man med skäl fråga: är det klokt att för desse lärare bestämma det belopp, som utskottet föreslagit? Är den

*Angående
löneförbättring
för lärarne
vid folkskole-
läraresemi-
nariernas
öfningskolor.
(Forts.)*

sparsamhet, utskottet lagt i dagen, här välbetänkt? Jag tror, att man måste besvara dessa frågor nekande, om man besinnar dessa befattningars stora vikt, då ju deras innehafvare äro satta att vara ledare och föredömen för den stora mängd aflärare, som erhåller sin utbildning vid seminarierna. Tydligt är då, att man bör söka till dessa befattningar få de allra bästa krafter, som äro att tillgå. Men detta låter sig svårligen göra, om löneförmånerna äro satta lägre än för andra folkskolelärare. Nu kan ju någon säga, att dessa befattningar äro hedersplatser och komma att såsom sådana utöfva en dragningskraft på de bättre kvalificerade lärarne, äfven om de skulle kunna på andra håll påräkna större lön. Men jag hemställer, om det är antagligt, att man kommer att resonera så inom dessa löneklasser, der en skillnad i aflöning på ett eller annat hundratal kronor spelar en större rol än en skillnad i hedersställning, om nu en sådan skall anses vara för handen. Vill man därför seminariernas bästa och vill man hafva framstående lärare i deras öfningskolor, torde man böra sätta lönen till åtminstone icke lägre belopp, än som bestås vid andra folkskolor.

Det kan ju förekomma motbjudande, att staten skall vara tvungen att hålla lika jemna steg med kommuner, som af välvilja mot lärarekåren måhända föranledts att ibland taga något för snabba steg framåt, men dessa betänkligheter synas böra vika för hänsyn till hvad som är bäst och nyttigast för institutionerna. Jag tillåter mig därför att föreslå någon ändring i utskottets förslag. Likväl vill jag icke förorda Kongl. Maj:ts förslag oförändradt. Det synes nemligen, som om, då Kongl. Maj:t föreslagit 1,800 kronor såsom begynnelselön, detta icke varit fullt lämpligt, därför att ingenstädes, såvidt jag vet, begynnelselönen för folkskolelärare är satt till detta belopp. Likaledes synes det lämpligt, att, såsom utskottet föreslagit, lönen bestämmes till fyra olika belopp efter tjenstetidens längd. Jag vill därför yrka bifall till utskottets förslag med den ändring blott, att i stället för ålderstillägg å 200 kronor Riksdagen måtte bevilja ålderstillägg å 300 kronor efter 5, 10 och 15 år. Då skulle således slutlönen blifva 2,400 kronor eller samma belopp, som Kongl. Maj:t föreslagit. Då sålunda tillmötesgående visats mot statsutskottet, vill jag hoppas, att dess ledamöter icke skola hafva något emot att gå in på detta förslag.

Jag yrkar alltså, såsom nämndes, 300 kronors ålderstillägg i stället för 200 kronors.

Herr Billing: Jag kan icke underlåta att till den siste talaren säga, att nog var det ett ganska kuriöst tillmötesgående mot statsutskottet, som han berömde sig af. Jag kan omöjligen se ens ett fjäts tillmötesgående i hans yrkande. Men detta betyder ju heller icke mycket.

Det är något kuriöst med folkskolelärares aflöning. Riksdag efter riksdag inkomma under olika kategorier och rubriker förslag om förhöjning deraf; det heter, när man gjort en reglering, att den skall blifva bestående, men riksdagen derpå kommer det åter

förslag om förhöjning. År 1898 gjordes en stor lönereglering, och då ansågs den skola vara definitiv. Det dröjde emellertid ej längre än till år 1900, innan det blef en ny förhöjning i sammanhang med afgörandet af frågan om folkskolelärares kofoder. Dermed trodde man, att det skulle vara slut. Då kommer detta förslag om förhöjning, icke för folkskolelärares i allmänhet, men för en del folkskolelärare. Den ifrågasatta förhöjningen för lärarne vid seminariernas öfningskolor är motiverad med att andra folkskolelärare i seminariestäderna fått löneförhöjning. Jag kan icke neka, att man känner sig mindre tilltalad af detta, och de omständigheter, under hvilka i seminariestäderna folkskolelärares aflöningar skrufvats upp så högt, som skett, äro icke heller alltid tilltalande. Här i Stockholm har det offentligt sagts och offentligt visats, att folkskolelärares inflytande på kyrkostämmorna gjort sig på ett märkligt sätt gällande; och det kan ej förnekas, att detsamma kan sägas i fråga om andra städer. Om nu på den vägen städerna höjt sina folkskolelärares aflöning, kan det väl icke vara nödvändigt, att staten skall deraf låta sig bestämmas. Naturligtvis kan staten i viss mån tvingas. Det har ju också utskottet medgifvit. Men staten bör i detta hänseende ej gå längre, än den verkligen är tvungen till. Så synes det mig, att statsutskottet resonerat och riktigt resonerat, när det framkommit med det förslag, som här föreligger. Det är visserligen sant, att i Göteborg och Hernösand högsta lönebeloppet är 2,400 kronor för vanliga folkskolelärare, men i alla de öfriga städerna uppgår deremot högsta lönen för städernas lärare icke till mera än 2,000 kronor. Är det skäl att höja lönerna för lärarne vid seminariernas öfningskolor öfver hela linien till 2,400 kronor, därför att i två städer det finnes en sådan löneklass? Det synes mig vara origtigt, då man i princip är emot sjelfva sättet att gå till väga, och jag tror icke heller, att det är behöfligt. Seminariernas öfningskolor skulle deraf nog ej komma att lida, ty lärarne vid dessa skolor hafva dock en ställning, som är i så pass hög grad, om jag så får säga, ärofullare, d. v. s. mera ansedd, att detta nog lär uppväga den lilla skillnad, som blir i öfversta löneklasserna i Göteborg och Hernösand. För resten får jag säga, att om nu några städer äro så liberala eller genom kyrkostämmobeslut drivits till sådan liberalitet, må då väl också dessa städer kunna utsträcka sin liberalitet till lärarne vid seminariernas öfningskolor, ty man får besinna, att dessa egentligen äro folkskolor i seminariestäderna. Det är seminariestädernas folkskolebarn, som der få sin undervisning, och om seminariestäderna för öfrigt slippa aflöna lärarne i öfningskolorna, må det väl ej vara så krångligt att få dem att medgifva den löneförhöjning, som kan behövas för dem, i sammanhang med förhöjning åt de öfriga folkskolelärares.

Hela frågan är icke tilltalande med afseende å sin historiska omgifning, och då tycker jag icke, att man bör gå längre, än man är nödsakad att gå, och jag tycker ej, att man är nödsakad att gå längre, än statsutskottet föreslagit. Derfor yrkar jag bifall till statsutskottets hemställan.

*Angående
löneförbättring
för lärarne
vid folkskole-
läraresemi-
nariernas
öfningskolor.
(Forts.)*

*Angående
löneförbättring
för lärarne
vid folkskole-
läraresemi-
nariernas
öfningskolor.
(Forts.)*

Herr statsrådet Claëson: Den högt ärade talare, som sist hade ordet, förundrade sig öfver att denna framställning nu gjorts, då lönerna för lärarne vid seminariernas öfningskolor reglerats så nyligen som vid 1898 års riksdag. Men sedan dess har ju mycket passerat. Riksdagen har höjt aflöningen för alla folkskolelärare i riket, i det den beviljat dem ytterligare ålderstillägg. Och, hvad som i denna fråga är ännu viktigare, städerna, särskildt de städer, i hvilka de manliga seminarierna äro förlagda, hafva ju undan för undan ökat aflöningen för sina folkskolelärare. Då synes det mig, så vidt jag förstår, vara alldeles nödvändigt, att staten å sin sida ökar aflöningen för lärarne vid seminariernas öfningskolor, ty det är ju af en mycket stor vikt att till dessa skolor få de allra bästa lärare, de bästa både i pedagogiskt afseende och med hänsyn till deras sedliga halt. Seminariernas öfningskolor måste ju vara en sorts mönsterskolor. Det är i dem, den unge seminarieeleven får se, huru undervisningen bör bedrivas i en folkskola, och det sätt, hvarpå undervisningen bedrivas i öfningskolan, blir ju för honom i hög grad bestämmande under hans framtida kall.

Nu har Kongl. Maj:t efter gjord utredning föreslagit en löneförhöjning för lärarne vid seminariernas öfningskolor. Jag ber att få betona, att förslaget afser endast lärarne vid de manliga seminarierna, för närvarande sju i hela riket, och att frågan således icke har så stor omfattning, som den siste ärade talaren tycktes antyda. Efter Kongl. Maj:ts förslag skulle grundlönen blifva 1,800 kronor, hvartill skulle komma ett ålderstillägg på 600 kronor, så att slutlönen skulle blifva 2,400 kronor. För min del tror jag, att det varit lyckligare, om utskottet tillstyrkt en minimilön af 1,800 kronor, som Kongl. Maj:t föreslagit. Utskottet har i stället föreslagit 1,500 kronor som minimilön, och det kan ju ingen hjälpa — det tyckes icke vara några sympatier för att minimilönen skall sättas till 1,800 kronor. Genom de ålderstillägg, som utskottet föreslagit, tre, hvart och ett å 200 kronor, kommer en sådan här lärare icke högre än till 2,100 kronor. Deremot, enligt det förslag, som herr Rohde framställt, nemligen att ålderstilläggen skulle höjas från 200 kronor till 300 kronor, skulle slutlönen blifva 2,400 kronor eller lika med den af Kongl. Maj:t föreslagna.

Jag ber för min del att på det lifligaste få förorda bifall till det af herr Rodhe väckta förslaget.

Herr Törner: Till försvar för utskottets uttalande har anförts, att de ständiga höjningarna af folkskolelärares löner och det af dessa höjningar åvägabragta ökade inflytandet på kyrkostämmorna icke precis böra så mycket gynnas och understödjas. Ja, jag instämmer till fullo i detta. Det är sorgligt med våra folkskolelärare, att de aldrig blifva nöjda. Med korta mellantider, snart sagdt år efter år, komma de och begära förhöjning, och att de söka begagna sina högre inkomster till att skaffa sig större inflytande på kyrkostämmorna, är en beklaglig och sorglig sanning.

Samme talare, som ville försvara utskottets hemställan, yttrade

vidare i fortsättningen af sitt anförande, att man ej bör gå längre härvidlag, än man är tvingad till. Deri instämmer jag också. Men frågan är blott: är man nu verkligen icke tvingad att gå längre, än man hittills gjort? Här har framhållits, att lärarne vid seminariernas öfningskolor hafva ett så stort anseende, att detta till en del bör kunna locka personer in på den banan. Jag kan undra, om de hafva större anseende än vanliga folkskolelärare i en stad. Åtminstone har jag i Vexjö icke funnit, att lärarne vid seminariets öfningskola ha större anseende. Det beror väl till stor del på lärarnes personlighet. Det kan väl deremot icke förnekas, att den uppgift, som en lärare vid en dylik öfningskola har, är vida viktigare än en vanlig folkskolelärares. Han har ej endast att såsom en vanlig folkskolelärare meddela undervisning i öfningskolan, utan äfven en annan uppgift och en ännu viktigare uppgift, att handleda seminarieeleverna vid deras utbildande för sitt framtida kall. Det är af allra största vikt, att denna handledning blir sådan den bör vara. Derför är det också nödvändigt, att man söker få till dessa skolor de bästa lärarekrafter. Är nu aflöningen lika för en vanlig folkskolelärare och för en lärare vid ett seminariums öfningskola, är det en händelse, om man kan få den bästa förmågan till öfningskolan. Det kan lika väl hända, att man icke får det. Man bör derför efter min mening icke underlåta att söka ställa så till, att man kan få förmågor till seminariernas öfningskolor. I det afseendet är jag mera fallen för biskops Rodhes förslag. Jag anser det i allmänhet icke bra, att en person genast från början kommer in i för god ekonomisk ställning och ifrån ungdomen vänjer sig härvid. Det är bättre, att man får det fördelaktigare på äldre dagar, när man bildat familj, än man förut haft. Nu föreslår herr Rodhe bibehållande af 1,500 kronor såsom minimilön, men ett maximum af 2,400 kronor. Derigenom skulle lärarne vid seminariernas öfningskolor blifva bättre ställda än folkskolelärarne i en del andra seminariestäder, men likställda med folkskolelärarne i Göteborg och Hernösand. Det vore utan tvifvel till stor nytta för våra öfningskolor, och jag lägger kammaren på hjertat att icke anse denna fråga vara af så underordnad betydelse, som den möjligtvis kan förefalla en och annan. Det har en mycket stor betydelse, att man får de bästa lärare till seminariernas öfningskolor. Detta är af stor vikt äfven för folkskolelärares verksamhet ute på landsbygden.

Jag instämmer i herr Rodhes förslag.

Herr Rodhe: Då möjligen någon skulle kunna af biskop Billings anförande draga den slutsatsen, att det icke är mera än två städer i hela landet, der folkskolelärarne hafva så hög lög som 2,400 kronor, vill jag meddela att i åtta af landets städer folkskolelärarne tillerkänts en slutlön af 2,400 kronor eller deröfver samt att i ytterligare två städer slutlönen stiger till 2,200 kronor.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, som för en stund öfvertagit ledningen af förhand-

*Angående
lönesförbättring
för lärarne
vid folkskole-
läraresemi-
nariernas
öfningskolor.
(Forts.)*

Angående
 löneförbättring
 för lärarne
 vid folkskole-
 läraresemi-
 nariernas
 öfningskolor.
 (Forts.)

lingarna, att beträffande föreliggande moment yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, af herr *Rodhe*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att hvarterdera af de föreslagna ålderstilläggens belopp höjdes till 300 kronor.

Härefter gjorde herr vice talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Rodhe* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten 24 mom. a) af sitt utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, att hvarterdera af de föreslagna ålderstilläggens belopp höjes till 300 kronor.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—68;

Nej—35.

Mom. b.)

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 25.

Ny anordning
 af militär-
 öfningarna
 vid folk-
 skolelärare-
 seminarierna

Grefve Klingspor: I anledning af det beslut, kammaren fattat vid 21 punkten af detta betänkande, och med stöd af de skäl, som under diskussionen rörande nämnda punkt framhölls, ber jag att i förevarande punkt få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr vice talmannen, att i afseende på nu föredragna punkt endast yrkats, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Sedermere gjordes propositioner, först på bifall till hvad utskot-

tet hemställt samt vidare på godkännande af nyssnämnda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Punkten 26.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 27.

Lades till handlingarna.

Punkterna 28 och 29.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 30.

Lades till handlingarna.

Punkterna 31 och 32.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 33.

Grefve Klingspor: Herr grefve och talman! Mine herrar! Jag anhåller att äfven i denna punkt få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

*Anordning af militär-
öfvingar vid
de tekniska
elementar-
skolorna.*

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, att beträffande förevarande punkt annat yrkande ej framstälts, än att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Härefter gjordes propositioner, först på bifall till hvad utskottet hemställt samt vidare på godkännande af nyssnämnda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Punkten 34.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 35.

Herr Lindgren: Den kongl. proposition, som här framlagts, afser en rekonstruktion af farmaceutiska institutet; och af det förslag till stat, som framlagts, framgår, att man vill inrätta två pro-

Omreglering af farmaceutiska institutets stat.

*Omreglering
af farmaceutiska insti-
tutets stat.*
(Forts.)

fessurer, den ena i kemi och kemisk farmaci, den andra i botanik och farmakognosi, hvarförutom åt institutets föreståndare föreslås ett särskildt arfvode af 500 kronor. Man möter emellertid i denna stat det egendomliga förhållandet, att för dessa två professorsbeställningar, hvilka upptagits såsom fullkomligt likställda, föreslås olika löner. Kongl. Maj:t har föreslagit, att desse professorer skulle ha samma lön som professorer vid universiteten, det vill säga 4,500 kronor i lön och 1,500 kronor i tjänstgöringspenningar, medan utskottet åter föreslagit samma aflöning som till e. o. professorer vid universiteten, eller i lön och tjänstgöringspenningar tillhopa 4,500 kronor, men med två ålderstillägg, hvardera å 500 kronor, så att desse professorer kunde komma upp till 5,500 kronor. Men det är att märka, att den ene af desse professorer skulle såsom institutets föreståndare åtnjuta ett särskildt arfvode af 500 kronor och dessutom fri bostad, uppskattad till 1,000 kronor, eller, om denna bostadslägenhet behöfver tagas i anspråk för institutets behof, en ersättning af 1,000 kronor. Då dessa båda platser, enligt den föreslagna organisationen, äro fullkomligt likställda — något, som framgår äfven af det till Kongl. Maj:t för sanktion hänskjutna förslaget till stadgar, der det heter. »Då de båda hufvudlärarnes kvalifikationer i öfrigt borde vara desamma, syntes lönebeloppen äfven böra vara lika» — då dessa platser, säger jag, äro fullt likställda, är det något både ovanligt och egendomligt, att de skola aflönas olika. Man vill kanske invända, att den ena af dessa tjänster är viktigare än den andra, men gradationer dervidlag äro vanskliga; och samma sak kunde sägas om många platser vid universiteten utan att man dock der försökt göra någon skilnad i lönen dem emellan.

Det betänkligaste härvidlag synes mig emellertid vara, att man i staten upptagit denna bostadslägenhet. Öfver hufvud taget tror jag erfarenheten hafva visat, att det är mycket vanskligt att i dylika offentliga institutioners byggnader inrymma bostadslägenheter, ty resultatet är i allmänhet det, att dessa lägenheter befinnas inkräkta på det för institutionen erforderliga utrymme. Jag skall gerna erkänna, att det i många fall kan vara synnerligen förmånligt, att föreståndaren för ett dylikt institut har sin bostad i institutets omedelbara närhet, men detta är något annat. Här har nu dessutom antydts, att institutet snart kommer att behöfva taga denna bostadslägenhet i anspråk för egen räkning, och då skulle denne ene lärare i stället få hyresersättning med 1,000 kronor. Denna skilnad mellan de båda platserna i afseende å lönevilkoren synes mig något egendomlig och har egentligen icke motiverats med annat, än att denne lärare är föreståndare för institutet. Ja, men för det skall han ju ha ett särskildt arfvode af 500 kronor.

Kongl. Maj:t har nu, som sagdt, föreslagit, att desse lärare skulle likställas med ordinarie professorer vid universiteten, medan utskottet vill likställa dem med e. o. professorer. Jag kan nog finna skäl för denna utskottets hemställan, och för öfrigt är ju detta en smaksak på det hela taget. Emellertid kan jag ej finna de af utskottet föreslagna lönevilkoren fullt tillfredsställande. Det må nu

Omreglering
af farmaceutiska
institutes stat.
(Forts.)

vara sant, att de böra få börja med en lägre aflöning och att det kanske vore för mycket att låta dem börja med 6,000 kronor, men deremot tror, jag att det vore lämpligt att låta deras slutlön stiga till 6,000 kronor. Detta finner jag rimligt på grund af deras ställning och särskildt på grund deraf, att de säkerligen äro nog meriterade att få hvilket apotek de peka på, hvarigenom de skulle komma till vida större inkomst än den här föreslagna.

Om man nu här hade ansett den ena af dessa två platser för mera och viktigare än den andra, synes det mig, som om man bort ordna saken så, att man gjort den ene till professor och den andre till något slags laborator. För min del skall jag gerna medge, att jag ej anser det synnerligen fördelaktigt, att man drifver den mikroskopiska botaniken för ifrigt; det hade varit lämpligare, om man i stället till denna botaniska professur lagt äfven undervisningen i bakteriologi, i ty att denna undervisning, sådan den i motiveringen angifvits, synes så knapphändig, att det i sjelfva verket tyckes vara en misshushållning att för densamma anställa en särskild lärare. Emellertid vill jag icke derutinnan framställa något yrkande; men på grund af hvad jag förut anfört, tillåter jag mig värdsamt yrka, att utskottets förslag må godkännas med den ändring, att ålders-tilläggen för dessa båda e. o. professorer bestämmas till tre hvardera å 500 kronor, samt att den förmån af fri bostad, som professorn i kemi nu åtnjuter, indrages. Denna förmån har nemligen, om jag ej är illa underrättad, kommit honom till del af en ren tillfällighet: från början stodo några rum obegagnade, som han fick hyresfritt använda, och dessa svälde sedan ut till en hel våning. En dylik differens i förmåner mellan för öfrigt likställda platser finner jag ej konsekvent eller i öfverensstämmelse med hvad som är bruket vid andra liknande institutioner.

Jag anhåller, herr grefve och talman, om proposition å det af mig framställda yrkandet.

Herr Nyström, Carl: I likhet med den förre ärade talaren anhåller jag att få fästa uppmärksamheten derå, att dessa båda professorer äro likställda; de äro likställda i första rummet, såsom det nu är stäldt, i afseende å *arbetstiden*, hvilken för båda är så lång, att arbetet helt och hållet upptager innehafvaren, och vidare i afseende å *kompetensvilkoren*. Och äfven den vetenskapliga *rangen*, så att säga, af deras arbetsfält är ungefär densamma, helst om man besinnar, att den ena af dem omfattar mikroskopiska undersökningar, hvilka numera — jag vågar säga det gent. emot den förre ärade talaren — äro af synnerligen stor vigt icke minst vid undersökningen af droger. De äro således ungefär likställda med hvarandra och äfven att likställa med professorer vid högskolor. Vid sådant förhållande borde väl häraf följa, att dessa båda professorer skulle vara likställda i afseende å lönevilkor såväl sins emellan som med universitetsprofessorerna. Nu är emellertid redan påpekadt, att den ena är förenad med fri bostad, hvilken emellertid, enligt hvad i ärendet får anses upplyst, icke längre är disponibel för detta ända-

Omreglering
af farmaceutiska
institutets stat.
(Forts.)

mål, utan behöfves för institutets arbeten — den skall amalgameras med dess arbetslokaler. Men att, såsom här ifrågasatts, i stället lemna den ene professoren en hyresersättning af 1,000 kronor, under det att den andre icke får motsvarande förmån, synes mig olämpligt, då dessa professorer, som jag redan påpekat, böra vara likställda sins emellan. Rättvisare vore väl att anslå *åt båda* ett lönebelopp, jemförligt med det, som tillkommer universitetsprofessorerna. Jag ber därför att få förena mig i det af den förre ärade talaren framställda yrkandet.

Herr Almén: Herr grefve och talman, mine herrar! Jag hade icke ämnat att yttra mig i denna fråga, ty statsutskottet synes mig hafva löst densamma på ett synnerligen tillfredsställande sätt.

Här har emellertid af de föregående talarne blifvit anmärkt, att det vore besynnerligt, om de båda professorerna skulle hafva olika löneförmåner. Måhända finnes i denna kammare mängen, som icke känner dessa lärares verksamhet. Det föreligger i sjelfva verket en väsentlig skillnad dem emellan. Kemierna är och förblifver för apotekaren hufvudsak. Men att t. ex. studera och med olika färger afrita fina snitt af växter, måste för eleverna vara af mindre vikt, i synnerhet som de aldrig torde få nytta deraf i praktiken. Läraren må sköta sitt kall huru väl som helst, så blir dock farmakognosen underordnad. Om åter goda kunskaper i kemi finnas hos apotekaren, så kan denne komma läkaren och äfven allmänheten till hjälp. Härtill kommer, att den apotekare, som är skicklig kemist, har utsigt till extra förtjenster, under det att farmakologen torde blifva utan sådana. Man måste därför ordna så, att institutet får en skicklig lärare i kemi och får behålla honom.

Vidare har föreslagits, att förmånen af fri bostad skulle borttagas. Nog vet jag, att man ofta grälar om frågan, huruvida professorer skola hafva fri bostad eller ej; men jag tror, att de, som haft eller hafva denna förmån, inse, att den medför stora fördelar för undervisningen. Jag har varit lärare i kemi i 24 år. Icke vet jag hvad jag uträttat, men ett vet jag, att det för mig varit af ovärderlig nytta att hafva åtnjutit bostad i omedelbar närhet af laboratoriet. Skall man bedrifva kemierna rätt, är det af synnerlig vikt att bo nära till laboratoriet. Att i detta fall taga bort den fria bostaden måste anses betänkligt, ty huru skall det gå med hela institutionen och ordningen inom densamma, om det icke finnes en föreståndare, som bor på stället? Nu är det visserligen antydts, att om bostaden behöfves för institutets eget ändamål, skulle den ifrågasvarande professorn få afstå densamma och i stället erhålla ersättning med 1,000 kronor. Att en dylik anordning icke skulle för institutionen vara lycklig, är obestridligt, hvarför dermed bör anstå, till dess det blifver nödvändigt.

Vidare har det sagts, att dessa lärare skulle kunna få hvarje ledigt apotek, de kunde önska. Så lätt går det icke, men bäst för läroverket, om goda lärare kunna förmås att kvarstå.

Det har äfven sagts, att bakteriologien skulle vara ett så obe-

tydligt ämne, att undervisningen deri skulle kunna öfverlemnas åt professorn i farmakologi. Det skall dock blifva svårt att uppleta en farmakolog, som känner bakteriologien så grundligt, att han duger till lärare i detta ämne. Bäst därför att anställa en särskild lärare och gifva honom ett arfvode, då det väl icke kan komma i fråga att skapa en ny professur i bakteriologi.

Slutligen föreslog herr Lindgren, att man skulle bibehålla extra ordinarie professorslönen, men bestämma ålderstilläggen till tre, hvart och ett å 500 kronor. Utskottet har afvikit från Kongl. Maj:ts förslag, som afsåg, att lönen skulle sättas till samma belopp som för ordinarie professor. Mine herrar, skola vi icke vara utskottet tacksamma för att utskottet icke vill släppa till mera penningar, än som är nödvändigt? Några kompetensvilkor äro ju icke stadgade för dessa lärare; de behöfva icke ens hafva aflagt studentexamen. I en framtid kunna ju strängare fordringar komma att bestämmas, men nu är det icke så. Jag vill dock erkänna, att dessa lärare böra vara vetenskapmän, och då ligger det föga vigt på examina. Men fråga är ändå, om det icke kan vara nog med extra ordinarie professorslöner för dessa tjänster.

Nu heter det: gif läraren en högre lön, så kommer han nog att göra rätt för densamma. Men jag är rädd för att läraren då skulle komma att öka undervisningen och examensfordringarna och nära nog pina i hjel eleverna med allt för stora anspråk. Här är det bäst att se upp; det säger jag med full öfvertygelse.

Hvad de tre ålderstilläggen beträffar, så missunnar jag icke lärarne denna förmån. Men, mine herrar, är Riksdagen beredd på att taga ett sådant steg och följderna deraf? För lärarne vid seminariernas öfningsskolor hafva ifrågasatts tre ålderstillägg, men helt små endast med 200 kronor; skulle nu lärarne vid farmaceutiska institutet få tre ålderstillägg å 500 kronor, så vore det underligt, om icke från flertalet af våra läroverk skulle framställas likartade anspråk.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Lindgren: Jag skall icke tillåta mig att ingå i någon polemik med den föregående ärade talaren. Han anförde åtskilliga premisser, som jag mycket gerna skall skrifva under, men hans slutsats af desamma delar jag icke. Jag har emellertid begärt ordet för att för kammaren nämna, att ett likartadt yrkande med det, som jag tillåtit mig göra i denna kammare, också blir framställt i medkammaren.

Herr Almén: Då jag icke hört eller har någon aning om på hvilka argument man vill stödja detta yrkande, fäster jag dervid intet afseende.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, att angående föreliggande punkt yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, af herr *Lindgren*, att

utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, att ålders-tilläggen för de två e.^s o. professorerne bestämdes till tre à 500 kronor samt att den förmån af fri bostad, som professorn i kemi nu åtnjöte, skulle indragas.

Sedermera gjordes propositioner jemlikt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 36—72.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

*Anslag till
vapen m. m.
för militär-
öfningarna vid
de allmänna
läroverken.*

Punkten 73.

Grefve Klingspor: Herr grefve och talman! Jag anhåller att med stöd af det beslut, som fattats i punkt 21, få äfven i denna punkt yrka afslag å utskottets förslag och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande punkt framstälts allenast det yrkande, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Härefter gjordes propositioner, först på bifall till hvad utskottet hemställt samt vidare på godkännande af nyssnämnda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Punkterna 74—84.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

*Anslag till
vapen m. m.
för militär-
öfningarna
vid folkskole-
läraresemina-
rierna.*

Punkten 85.

Grefve Klingspor: Herr grefve och talman! Jag anhåller att få yrka afdrag å utskottets framställning och bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att beträffande föreliggande punkt endast yrkats, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till hvad utskottet hemställt samt vidare på godkännande af nyssnämnda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Punkterna 86—91.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 92.

Herr Åkerman: Herr grefve och talman, mine herrar! Jag kan icke annat än beklaga, att utskottet funnit sig böra på den af Kongl. Maj:t föreslagna ökningen af 2,500 kronor i anslaget för extra lärare och assistenter i och för ledning af öfningar vid tekniska högskolan afpruta 1,700 kronor. Genom beviljande af denna lilla summa skulle undervisningen kunnat vinna högst betydligt och blifva god, hvaremot man, då dessa 1,700 kronor afslås, måste nöja sig med otillräcklig uppsigt och ledning af öfningarna i åtskilliga ämnen.

Utskottet har, såvidt jag kunnat finna, icke gifvit något egentligt skäl för sin afprutning. Det säger endast, att vid 1899 års riksdag begärdes icke mer än 14,300 kronor, och utskottet tyckes deraf draga den slutsatsen, att derutöfver kan allt fortfarande ingenting mera behövas. Hade Kongl. Maj:t 1899 begärt 16,000 i stället för endast 14,300 kronor, hade allt varit väl bestämdt, men att komma så här efter med ett fyllnadsbelopp af 1,700 kronor, duger alldeles icke. Kongl. Maj:ts förslag grundar sig emellertid på en hemställan från styrelsen för tekniska högskolan, och det är således egentligen för dess bristande förutseendes skull, som tekniska högskolan nu skall straffas. Men högskolans styrelse sade dock i sin underdåniga skrivelse till Kongl. Maj:t år 1898, såsom ock af Kongl. Maj:t i den föreliggande propositionen å nyo framhållits, att hvad som då begärdes, eller 14,300 kronor, vore det lägsta belopp, utvidgningen kräfde, och enligt min uppfattning kan svårligen något ondt sägas derom, att högskolans styrelse sökte vara så sparsam som möjligt. Sedan erfarenheten emellertid ådagalagt, att det icke går bra med de i förhållande till det stora elevantalet otillräckliga krafter, som nu stå till buds för biträde med dessa öfningar, har styrelsen icke haft annan råd än att rätta sig efter den vunna erfarenheten och hos Kongl. Maj:t anhålla om en högst nödig befunnen tillökning i anslaget. Det hade således varit mycket önskligt, att, då det här icke gäller större skilnad än 1,700 kronor, detta lilla belopp blifvit beviljadt, enär derigenom ett godt resultat kunnat erhållas i stället för det nu mer eller mindre underhaltiga. Som jag emellertid befarar det vara gagnlöst att mot ett enhälligt statsutskott göra något yrkande, vill jag under förhoppning om bättre lycka nästa gång, herr grefve och talman, för närvarande inskränka mig till nu uttalade beklagande.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten 93.

Utskottets hemställan hifölls.

Punkten 94.

Lades till handlingarna.

Anslag till förstärkning af lärarkrafterna vid tekniska högskolan.

Punkterna 95 och 96.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till vapen m. m. för militär-öfningar vid de tekniska elementarskolorna.

Punkten 97.

Grefve Klingspor: Jag anhåller att få yrka afslag på statsutskottets förslag samt bifall till den kongl. propositionen, på det att den föredragna punkten må blifva öfverensstämmande med kammarens under föregående punkter fattade beslut.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på nu föredragna punkt endast yrkats, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Härefter gjordes propositioner, först på bifall till hvad utskottet emställt samt vidare på godkännande af nyssnämnda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Punkterna 98—133.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Anslag för utgifning och spridning af nykterhets-skrifter.

Punkten 134.

Herr Billing: Då herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet är här närvarande, anser jag mig böra till honom frambara en tanke, som gifvit sig uttryck inom statsutskottet, en hemställan, huruvida verkligen detta anslag kan anses vidare vara behöfligt. Man håller nemligen före, att nykterhetskrifter numera under så många år och i så stor mängd utgifvits, att det kanske nu kunde vara nog med *skrifter*, och man har ansett, att det, som nu på detta sätt skickas ut, föga eller intet alls gagnar nykterhets-saken, utan endast lägges till handlingarne. Jag har tillåtit mig här framföra denna tanke, som gifvit sig uttryck inom utskottet, och är viss om att herr statsrådet vill taga den i öfvervägande.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i nu föredragna punkt hemställt.

Punkterna 135—138.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 139 och 140.

Lades till handlingarna.

Punkten 141.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 142.

Herr Sæve: Kammaren har för några ögonblick sedan beviljat en betydande summa för att rädda en af nordens allra förnämsta äldre byggnader från att falla i ruiner. Nu står kammaren inför det blygsammare krafvet att rädda en visserligen kulturhistorisk, men mera borgerlig, yngre byggnad från förstörelse. Så vördnadsbjudande som den gamla Bohus fästning är icke den s. k. Geijersgården i Ransäter. Den erinrar icke om herredagar och kungafängelser, icke om långvariga belägringar med armborstskytte och kedjekulor, med handgranater och tunga svärdsdrag, men den erinrar om att här var barndomshemmet för en af Sveriges förnämsta män. Jag behöfver icke för denna kammare framhålla, hvem och hvad Erik Gustaf Geijer var och blef. Han var en af de förnämsta ledarne för den litterärt nationella rörelse, som uppryckte fäderneslandet från dess domning i början af förra århundradet. Han blef den förste häfdatecknaren i vårt land, som gjorde historieskrifningen till pragmatisk från att hafva varit krönikeartad, och med sitt tungt vägande ord verkade han väsentligt för länkande af vårt kära konstitutionella statsskick in på normala banor från de afvägar, på hvilka det förirrat sig. Och hans personlighet sedan! Hvar man vet, huru stor han var såsom häfdatecknare, såsom filosof, såsom skald och såsom kompositör, men han var icke mindre stor såsom personlighet, ty näppeligen träffar man hos någon denna harmoniska förening af hufvudets och hjertats bästa egenskaper i högre grad än hos honom.

Här hafva nu några vermlandsrepresentanter från Andra Kam-maren inför Riksdagen framställt en vördsam anhållan, att Riksdagen ville anbefalla åt statens vård den gamla minnesvärda byggnad, der Erik Gustaf Geijer danades till hvad han blef. Statsutskottet har på goda grunder — det inser jag nog — afstyrkt motionen, men ser jag närmare på utskottets skäl, tycker jag mig dock i dem kunna finna en vänlig tanke, att motionen, om den möjligen skulle återkomma med en något bättre utredning, då äfven skulle kunna vinna statsutskottets huld. I den förhoppning, att statsutskottet, för den händelse motionen ett följande år återkommer bättre utredd, ville taga den i sitt mäktiga hägn, slutar jag mitt korta anförande utan att göra något yrkande.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt.

*Ifrågasatt
förvärfvande
åt staten af
viss del af
egendomen
Ransäter.*

Vid förnyad föredragning af bankoutskottets den 23 och 26 i denna månad bordlagda memorial n:o 7, angående beviljande af byggnadsanslag för riksbankens afdelningskontor i Linköping, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid förnyad föredragning af sammansatta banko- och lagutskottets den 23 och 26 innevarande mars bordlagda memorial n:o 2, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om utskottets hemställan i punkten 6:o af dess betänkande n:o 1, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition angående förändrad lydelse af vissa §§ i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897, dels ock åtskilliga motioner rörande samma ämne och dermed sammanhang egande frågor, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

*Angående
lagbestämmelse
om rätt att
med posten
insända vissa
handlingar i
konkursmål.*

Föredrogs å nyo lagutskottets den 23 och 26 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 35, i anledning af väckt motion angående införande i konkurslagen af bestämmelse, att handlingar i konkursmål må kunna med allmänna posten till rätten, domaren eller rättens ombudsman insändas.

Herr af Ekenstam: Herr grefve och talman! Mina herrar! Om jag anser mig böra göra en gensaga mot det förslag till lag, som här föreligger, sker det icke därför, att jag i något afseende vill opponera emot den här uttalade principen; tvärtom anser jag den vara synnerligen beaktansvärd, och sjelf har jag funnit mig i stor utsträckning kunna tillämpa densamma. Men såsom detta lagförslag nu är formuleradt, och innan vi ännu kommit så långt, som jag har anledning tro, att vi snart skola komma, nemligen att vi antingen få till stånd en kommissionär hos domhafvanden eller ett domsagens kansli, som dagligen hålles öppet, har jag icke kunnat undgå att finna, att denna lag kommer för tidigt, och jag vill med några ord förklara hvad jag menar. Såsom herrarne alla veta, är ju domhafvanden den ende, som har någon som helst befogenhet eller skyldighet att sköta vid domarembeten förekommande kansligöromål. Detta gör, att, då han till följd af förrättningar af ett eller annat slag nödgas vara borta från embetsrummet, de skrivelser, som under denna tid kunna till honom ankomma, icke blifva föremål för någon som helst expediering. Detta vållar, att om t. ex. en egodelningsrätt, hvilken fordrar domhafvandens närvaro på aflägsen ort inom domsagan, tager sin början på måndagen och på lördagen är utsatt inställeldag i konkurs, dit domhafvanden omedelbart från egodelningsrätten begifver sig, komma de handlingar, som under tiden med posten insändas och i vanliga fall i mycket god tid skulle inträffa, att obrutna ligga på bordet, och då domhafvanden

hemkommer, hafva de naturligtvis icke föranledt till någon åtgärd, utan hafva helt enkelt kommit för sent. Såsom lagen nu är formulerad, har domhufvanden icke heller någon skyldighet att underrätta part, som på detta sätt försummat sin talan, om hvad som förekommit, och denne har sålunda icke heller anledning att söka om möjligt på annat sätt reparera hvad han kan hafva förlorat. I åtskilliga andra fall skulle jag kunna framdraga liknande bevis för min åsigt, med ett ord, jag anser denna lag snarare tillkommen för att förvilla allmänheten än till dess hjälp. Då härtill kommer, att de handlingar, som nu äro i fråga, skola anses insända, *då de mottagas*, blir detta naturligtvis, då domhufvanden icke är skyldig att föra något diarium, lätt en anledning till tvister mellan parterna och domhufvanden, hvilket i många fall kan vara obehagligt och tråkigt samt framför allt — i ett fall som detta — onödigt. Då vi möjligen hafva förhoppning, att redan till nästa Riksdag förslag framläggas om ordnande af domsagas kansli, tror jag icke vi löpa någon fara, om vi, med afslag å föreliggande förslag, se tiden an. Ty något bättre och lämpligare än detta förslag bör ej vara svårt att få. Jag tillåter mig därför yrka afslag på lagutskottets hemställan.

Åtgående lagbestämmelse om rätt att med posten insända vissa handlingar i konkursmål.
(Forts.)

Herr Sandqvist: Deruti kan jag gifva den föregående talaren rätt, att det här icke är fråga om någon så synnerligen viktig sak eller någon, som kräfver särskildt stor skyndsamhet. Men den har likväl sin betydelse. Det förefaller ju underligt, om man i vissa fall medger, att part kan med posten få insända sina skrifter till vederbörande myndighet, men icke i andra likartade och särskildt icke i det fall, som nu är i fråga. Då dessutom praxis sedan längre tid tillbaka utvecklats sig derhän, att domare mottaga handlingar, som ankomma med posten, vore det enligt min åsigt olämpligt att icke genom lag befästa denna praxis. Det är gifvet, att, såsom herr Ekenstam framhöll, en domare kan vara borta från sin bostad; och den, som insänder handlingar med posten, har naturligtvis icke någon garanti för att de komma vederbörande i rätt tid till handa, men han blir icke sämre stäld, än om han icke hade rättighet att använda detta sätt för inlemning, som dock sedan länge med fördel användts; det är ju på egen risk han insänder dem. Jag ber få påpeka, att beträffande kommunala och fattigvårdsmål samt ärenden, tillhörande statsdepartementens och de förvaltande verkens handlingar, äfvensom nu senast i det denna Riksdag förelagda förslaget till ändringar i rättegångsbalken är dels redan föreskrifvet, dels föreslaget, att handlingar må på partens egen risk samt under iakttagande af vissa bestämmelser med posten insändas till vederbörande myndigheter, och synes mig därför svårighet eller fara icke heller kunna vara förenad med antagande af föreliggande förslag. Riksdagen har dessutom förut redan uttalat sig för en anordning sådan som den föreslagna. Vid 1896 års riksdag enade man sig om önskvärdheten af att något måtte göras uti nu ifrågasvarande hänseende, och det framhölls i den skrivelse, som Riksdagen då aflät

*Angående
lagbestämmelse
om rätt att
med posten
insända vissa
handlingar i
konkursmål.
(Forts.)*

till Konungen, att handlingar brukade insändas med posten samt af domare i allmänhet mottagits. Då ett sådant förfarande utan olägenhet kunde försiggå, begärde Riksdagen en lagförändring just sådan som den nu ifrågasatta. Af betänkandet framgår, att ett förslag, motsvarande det af utskottet framlagda, blifvit uppgjort af lagbyrån samt af högsta domstolen granskadt. I betraktande af dessa förhållanden samt andra omständigheter, som icke nu behöfva närmare angifvas, ber jag få hemställa, att kammaren ville bifalla lagutskottets förevarande förslag.

Herr af Ekenstam: Jag ber att till ytterligare belysande af saken få påpeka, att de argument, som utskottet kommit med, kanhända icke äro så verkande, om man ser närmare på dem. Då lagutskottet såsom stöd för sin framställning säger, dels att det i motionen föreslagna förfaringssättet redan tillämpas hos statsdepartementen och administrativa myndigheter, dels att Kongl. Maj:t låtit inom lagbyrån utarbeta ett förslag till bestämmelser om insändande med posten af vissa handlingar till hofrätt eller nedre justitierevisionen, hvilket förslag vid granskning inför högsta domstolen lemnats utan anmärkning, så bör man i alla dessa fall noga ihågkomma, att man der har att göra med ständigt fungerande myndigheter. Det finnes der för hvarje dag en person, som just är satt att mottaga och expediera de skrivelser, som inkomma, och dermed är också lagens tillämpning betryggad. Deremot kan det hos landtdomaren icke blifva på samma sätt som hos de administrativa myndigheterna, förrän Kongl. Maj:t och Riksdagen ordnat så, att domsagorna få kommissionärer eller kansli.

Då den siste talaren sade, att, om jag insänder handlingen till domaren med posten, och domaren icke finnes hemma, jag ändock icke kommer i sämre ställning, än om jag underkastat mig besväret att personligen inlemna handlingen, så förstår jag icke det argumentet, ty kommer jag personligen eller genom ombud och finner, att domaren är borta, så kan det ju i allmänhet tänkas möjligheter att vidtaga åtgärder för att skydda min rätt, men skickar jag ett bref, och det blifver liggande en vecka på domarens bord, och saken försummad, lär det visserligen hända mer än en gång, ej blott att jag ådrager mig svåra obehag, utan äfven att min rätt går förlorad.

Herr Sandqvist: Det är att observera, att om också den föreslagna ändringen icke kan åstadkomma allt, medför den dock en stor fördel för den, som vill skicka in handlingar med posten i stället för att personligen inlemna dem.

Det är visserligen sant, att det icke finnes något kansli hos domaren, men det kan väl blifva framdeles, och den enkla bestämmelsen, att man har rättighet att anlita posten, synes mig alldeles icke kunna medföra någon skada eller olägenhet, om också, såsom jag sagt, fördelarna icke äro så synnerligen framstående. Jag vidhåller därför mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr Leman: Det har synnerligen inom köpmanskretsar länge varit en allmän önskan, att en lag af denna beskaffenhet skall komma till stånd. Såsom praxis nu är, sväfvar man, då man har med konkursmål att göra, ofta i ovisshet, huru man bör förfara. En del domare mottaga med posten inskickade handlingar, andra åter anse sig icke berättigade eller icke skyldige dertill, och derigenom har för många personer rättsförlust uppstått. Domarena A., B. och C. hafva till expedition mottagit handlingar, som insändts med posten, och man har vant sig dervid, men domaren D. vägrar, utan att man har en aning om, att något sådant kan ske. Det är för att ordna dessa rättsförhållanden, som denna lag är af behofvet påkallad.

Angående lagbestämmelse om rätt att med posten insända vissa handlingar i konkursmål.
(Forts.)

Den förste talaren har sagt, att dessa svårigheter skulle komma att afhjelpas, om vi finge en lag om domsagas kansli. Ja, ingen kan mer än jag önska, att vi skulle få en sådan lag; men det är ganska ovisst, huru snart en dylik lag kan komma till stånd. Jag har hört yttranden från andra håll, hvilka göra mig tveksam, huruvida förslag till en dylik lag, äfven om det kommer att föreläggas nästa Riksdag, blifver accepterad; och under tiden qvarstå de orimligheter jag påpekat.

Nu säger den förste talaren vidare, att, innan lag om domsagas kansli kommer till stånd, det kan blifva mycket illa ställt för personer, som hafva handlingar att skicka in; de kunna nemligen blifva utsatta för rättsförlust. Det är emellertid alldeles klart, att sådant i allmänhet ej behöfver inträffa. Det finnes nemligen två sätt att undvika detta. Det ena är att rekommendera försändelsen och begära mottagningsbevis. Den, som mottager brevet, får på samma gång ett bevis att ifylla angående tiden, när han mottagit brevet. Begär afsändaren samtidigt diariibevis, så är han temligen skyddad. Min öfvertygelse är, att om någon enstaka gång missförhållanden genom lagen skulle kunna uppkomma, så torde, å andra sidan, dessa vida uppvägas af den hjälp, som för den stora allmänheten genom lagen skulle beredas. Jag anser, att det vore synnerligen beklagligt, om kammaren skulle afslå detta lagförslag, och jag får därför, herr grefve och talman, yrka bifall till detsamma.

Herr Almgren, Oscar: Jag ber att få instämman med herr Leman och vitsorda, att det är en allmän önskan inom köpmansverlden, att ett dylikt stadgande, som nu är i fråga, måtte komma till stånd. De olägenheter, han framhållit, förefinnas; en stor del köpmän anse sig hafva rätt att skicka in handlingar med posten, emedan erfarenheten äfven visat, att detta i många fall utan olägenhet kunnat ske, men i andra fall ha deraf föranledts stora olägenheter, derigenom att domhufvanden icke tagit någon befattning med de insända handlingarna. Att ganska stora förluster derigenom kunna uppstå, är naturligt, och då det förslag, som nu är framlagdt, varit underkastadt högsta domstolens pröfning och dervid lemnats utan anmärkning, samt då det motsvarar de önskingar, som länge varit hysta inom köpmansverlden, ber jag för min del att äfven få yrka bifall till lagutskottets förslag.

*Angående
lagbestämmelse
om rätt att
med posten
insända vissa
handlingar i
konkursmål.
(Forts.)*

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jemlikt derunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare på afslag derå, och förklarade sig anse den förra propositionen, hvilken förnyades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr af *Ekenstam* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—64;

Nej—9.

*Angående
förlängning af
giltighetstiden
för lapplagen
den 6 juni
1883.*

Föredrogs å nyo lagutskottets den 23 och 26 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 36, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förlängning af tiden, under hvilken förordningen den 6 juni 1883 rörande de lappar, som med renar flytta emellan de förenade konungarikena Sverige och Norge, skall vara gällande.

Herr Ljungberg: Det är bekant, att den för Sverige och Norge gemensamma lapplagen af år 1883 var till tiden begränsad till 15 år, och att, när denna period gick till ända 1898, lagen blef förnyad för 3 år. Nu har Kongl. Maj:t å nyo inkommit till Riksdagen med begäran, att denna lag skulle förnyas för ytterligare 3 år eller till 1904. Ett särskildt skäl till denna begäran synes vara det, att en 1897 af Norge nedsatt komité har förklarat, att dess mandat numera »undergått en icke oväsentlig ändring» och kräfdé längre tid, sedan Sverige underlätit att å sin sida, »såsom det vid komiténs nedsättande varit förutsatt», nedsätta en komité för samma ändamål. Då regeringen nu underlätit en sådan åtgärd och icke synes ha i någon mån beaktat den norska komiténs erinran, stå vi, som mera än Norge hafva behof af en ny lapplag, i följd häraf, om tre år i fall denna proposition bifalles, på den punkten, att vi hafva hvarken en gemensam lag uti ifrågavarande hänseende eller en *svenk* lag, men väl en

norsk lag! Då torde det väl hända, att Kongl. Maj:t kommer in till Riksdagen med begäran, att denna norska lag äfven måtte antagas af Sverige. Men det är ju alldeles naturligt, att en sådan ensidigt af grannfolket upprättad lag icke kan vara så fördelaktig för Sverige, som man kunde önska och fordra, och den nya lapplagen blir således, om det norska förslaget antages, sämre än den nuvarande, hvilken likväl är ytterst bristfällig. Lapparne klaga med största skäl öfver densamma, och litet emellan hafva de, ehuru alltid fåfängt, skickat deputationer till Konungen för att utverka bättre förhållanden, emedan lapplagen icke lemna dem det skydd, som varit dermed afsedt.

Såsom exempel på, hvilket prejeri mot dem utöfvas från norsk sida, anföra de, bland annat, att i tvenne distrikt fingo lapparne betala 60 kronor i hvarterda distriktet, därför att de befarat vissa utmarker, som likväl då — ty det var före midsommar — voro betäckta med snö, så att det icke fans ett grässtrå, som kunde taga skada; och vid ett senare tillfälle hade de i samma distrikt fått utgifva ersättning med 250 kronor för »skada på allmän betesmark». Man kan lätt tänka sig, huru betungande detta skall vara för det fattiga lappfolket. De förklara äfven, och detta bekräftas från flera håll, att de betungas med oberättigade »taxter» (pålagor) å norska sidan och icke der åtnjuta rättvisa. Då man ser, huru lagen är beskaffad, finner man också, att förhållandet måste så vara. När lappar gjort skada i Norge, tillsättes en synerätt, bestående af en länsman och ett par gode män, och denna synerätts utlåtande om ersättningsbeloppet och synekostnaden går till *utmätning* genast utan dom eller utslag. Det finnes intet vad deremot! Naturligtvis borde det vara lapparne liksom andra rättsökande medgifvet att anföra besvär mot en dom, som de finna orättvis, och dessutom synes det mig naturligt, att någon svensk, helst någon af de närmaste lappfogdarne, borde vara deras biträde i sådana rättegångar, helst de säga, att de norrmän, med hvilka de hafva att göra, äro mycket svenskfiendliga. Under sådana förhållanden vore det synnerligen önskvärdt, om regeringen åtminstone nu begagnade den tid, innan den gamla lagen å nyo utgår, till att nedsätta en komité, som utarbetade en *svensk* lag, då man nu försummat tillfället att få en *gemensam* lag; och sedan kunde det ju vara möjligt att åstadkomma en bemedling med Norge i afseende på lagen. Såsom det nu är ställt, äro utsigtorna för lapparne mycket svåra, och tiden för erhållandet af en bättre lag förhalas dock alltjemt.

Förra gången, år 1898, då förnyelse af lapplagen var före, uppträdde tvenne talare, nemligen dåvarande vice talmannen, jemte förutvarande landshöfdingen öfver Norrbottens län, Lars Berg, med ganska allvarliga anmärkningar emot det egendomliga förhållande, att ehuru den ömsesidiga förordningen om förlängning af den gemensamma lapplagen borde vara likalydande, hade norska regeringen ensidigt i slutet af samma förordning gjort ett tillägg, så lydande: »Herved er dog intet afgjort med hensyn til spørgsmaalet om, hvor-

Angående
förlängning af
giltighetstiden
för lapplagen
den 6 juni
1885.
(Forts.)

Angående
förlängning af
giltighetstiden
för lapplagen
den 6 juni
1883.

vidt noget af rigerne har ret til at fratræde denne kodicil.» Detta tillägg har, trots dessa anmärkningar, förnyats i den nya norska förordningen af 1901, ehuru något dylikt fortfarande saknas i det svenska förslaget till förordning. Man har tydligen från norsk sida velat dermed öppna sig en bakdörr till upphäfvande, om möjligt, af den nämnda kodicillen till gränstraktaten af 1751; men denna kodicill är likväl af största vikt, emedan den innefattar sjelfva *rättsgrunden* för lapparnes kringströfvande från det ena riket till det andra, och den är af *sådan* betydenhet, att om det skulle lyckas norrmanne att afstänga ifrågavarande trafik, skulle lappbefolkningen knappast mera kunna existera, hvaraf följden blefve, att Sverige skulle nödgas med godo *eller* ondo *genomdrifva* frigörandet af en passage, som lapparne i sekler begagnat. Derför kan det förundra, synes mig, att icke justitiedepartementet beaktat denna viktiga sak, utan återigen utan gensägelse låtit norrmanne komma fram med detta icke utan beräkning affattade tillägg. Jag tror, att det bästa sättet hade varit, att svenska regeringen, å sin sida, hade sagt, att »*för upphäfvande af denna kodicill erfordras båda rikenas samtycke.*» Om man det hade gjort, tror jag, att norrmanne skulle ha förlorat lusten att vidare framkomma med nämnda, märkliga tillägg. Jag har för öfrigt icke något yrkande att göra.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af andra särskilda utskottets den 22 och 23 innevarande månad bordlagda memorial n:o 4, i anledning af dels kamrarnes återremiss af 37 § utaf det i utskottets utlåtande n:o 2 framlagda förslag till lag om inteckning i fartyg, dels kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om vissa delar af det i samma utlåtande framlagda förslag till lag om ändrad lydelse af 2, 3 och 52 §§ sjölagen, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Wester* under tiden från och med den 29 innevarande mars till och med den 12 nästkommande april.

Justerades fem protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att tredje särskilda utskottets denna dag bordlagda utlåtande skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde;

hvarjemte kammaren, likaledes på hemställan af herr talman-
nen, medgaf, att de anslag, som utfärdats till det nu pågående
sammanträdet fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Kammaren åtskildes kl. 4,03 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Fredagen den 29 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Justerades protokollet för den 22 i denna månad.

Upplästes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 33, till Konungen, angående sådan ändring i gällande grunder för valrätt till Andra Kammaren, att flyttning från en kommun till en annan ej må medföra förlust af valrätt till nämnda kammare.

Upplästes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 32, till Konungen, angående förändring af bestämmelserna om beräkning af hvitbetssockertillverkningskatten.

Anmälades och bordlades konstitutionsutskottets utlåtande n:o 3, i anledning af väckta förslag i fråga om rätt för Riksdagens ledamöter till fria resor å statens jernvägar; äfvensom statsutskottets utlåtanden:
n:o 47, i anledning af väckta förslag om beviljande af anslag för understödjande medelst lån af enskilda jernvägsanläggningar;
n:o 48, i anledning af väckta motioner om utredning i fråga om anläggning af vissa jernvägar; och
n:o 49, angående Kongl. Maj:ts proposition i anledning af en underdånig ansökning om koncession å anläggning af jernväg från Kiruna station vid statsbanan mellan Gellivare och riksgränsen till Svappavaara i Norrbottens län.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran tredje särskilda utskottets den 27 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 5.

Vid förnyad föredragning af sammansatta banko- och lagutskottets den 26 och 27 i denna månad bordlagda betänkande n:o 3, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 5 i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897, biföll kammaren hvad utskottet i detta betänkande hemställt.

Herr vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr grefve och talman! Mina herrar! Den konstnär, som har målat de i år i kammaren uppsatta tvenne talmansporträtten, har anmält, att han skulle blifva synnerligen tacksam, om han kunde få låna dessa porträtt i och för en porträttutställning, som tager sin början i morgon. Med anledning häraf tager jag mig friheten hemställa, att kammaren måtte medgifva, att herr Axel Jungstedt får disponera nu nämnda tvenne porträtt från och med i afton till och med den 10 nästkommande april, d. v. s. onsdagen efter Påsk.

Härtill lemnade kammaren sitt bifall.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2,10 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Lördagen den 30 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.; och dess förhandlingar leddes af herr vice talmannen.

Upplästes följande, af herr statsrådet och chefen för kongl. civildepartementet till herr talmannen på Kongl. Maj:ts befallning öfversända nådiga skrifvelse:

VI OSCAR, med Guds nåde, Sveriges, Norges, Götas och Vendes Konung, tillbjude Eder Gode Herrar och Svenske män, Ledamöter af Riksdagens Första Kammare, Vår ynnest och nådiga benägenhet med Gud Allsmäktig!

Med djup tacksamhet för Försynens nåd, gifve VI Eder härigenom till känna, att Hennes Kongl. Höghet Hertiginnan af Västergötland denna dag klockan 8,40 e. m. lyckligen blifvit förlöst med en prinsessa, som kommer att i det heliga dopet undfå namnen *Märtha Sofia Lovisa Dagmar Thyra*.

Förvissade, att I med Oss och Vårt Kongl. Hus delen glädjen öfver denna lyckliga tilldragelse, förblifve VI Eder med all kongl. nåd och ynnest städse välbevågen. Stockholm i Arffurstens palats den 28 mars 1901.

OSCAR.

E. von Krusenstjerna.

Derefter yttrade herr vice talmannen: Jag tillåter mig hemställa, att kammaren i anledning af det nådiga meddelandet behagade uppdraga åt kammarens talman och vice talman att till Deras Majestäter Konungen och Drottningen samt de höga föräldrarna framföra kammarens vördnadsfulla lyckönskningar till den för konungahuset och fäderneslandet glädjande tilldragelsen.

Till denna hemställan lemnade kammaren sitt enhälliga bifall.

Herr statsrådet *Odelberg* aflemnade Kongl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående anslag till förhöjda understöd åt landtbruksskolorna i Vesternorrlands, Vesterbottens och Norrbottens län;

2:o) angående pension åt f. d. chefen för Sveriges geologiska undersökning O. M. Torells enka Anna Elvira Beata Torell, född Strömberg;

3:o) angående upplåtelse åt Tuolluvara grufaktiebolag af kronan tillhörig mark i Norrbottens län;

4:o) angående anslag till ersättande af kostnaden för inköp af viss del af hemmanet $\frac{1}{4}$ mantal Hanö n:o 1 i Blekinge län m. m.;

5:o) angående pension å allmänna indragningsstaten för musikdirektören A. A. Svensson;

6:o) angående pension å allmänna indragningsstaten för f. d. förrådsdrängen O. Pettersson och bagaregesällen vid Stockholms kronobageri J. B. Sydow;

7:o) angående pension åt rektorn vid tekniska elementarskolan i Borås A. V. Tidblom; och

8:o) angående pension åt telegrafisten och vaktmästaren vid statens meteorologiska centralanstalt V. Z. Lindgren.

Justerades protokollet för den 23 i denna månad.

Anmälades och bordlades konstitutionsutskottets utlåtande n:o 4, i anledning af väckt motion angående ändrad lydelse af § 68 riksdagsordningen.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet de nyss aflemnade kongl. propositionerna.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran konstitutionsutskottets under gårdagen bordlagda utlåtande n:o 3 äfvensom statsutskottets samma dag bordlagda utlåtanden n:is 47—49.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr vice talmannen beslöts, att konstitutionsutskottets utlåtande n:o 4 skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2,40 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Torsdagen den 4 april.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Herr statsrådet grefve *Wachtmeister* aflemnade Kongl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) om anslag till nybyggnader m. m. för kustartilleriets inqvartering å det s. k. Nya varfvet vid Göteborg; och

2:o) angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter stationskarlen Karl Alfred Larsson.

Justerades protokollen för den 26 och 27 sistlidne mars.

Upplästes följande till kammaren inkomna handling:

Protokoll, hållet inför statsrådet och tillförordnade chefen för kongl. justitiedepartementet den 4 april 1901.

Fullmagt hade inkommit, utvisande, att vid riksdagsmannaval, som den 2 i denna månad af Östergötlands läns landsting förrättats, godsegaren Gustaf Andersson i Kohlstad blifvit utsedd att för en tid af nio år från nämnde dag vara ledamot af Riksdagens Första Kammare; och sedan berörda fullmagt funnits vara i föreskrifven form utfärdad samt vidare granskats af vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, utan att desse mot fullmagten framställt någon anmärkning, beslöts, att protokoll öfver hvad sålunda förekommit skulle meddelas Första Kammaren, hvarjemte fullmagten skulle till kammaren öfverlemnas.

In fidem
E. Quensel.

Det upplästa protokollet lades till handlingarna.

Anmäldes och bordlades statsutskottets memorial:

n:o 50, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslagen under riksstatens tionde hufvudtitel; och

n:o 51, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslagen under riksstatens åttonde hufvudtitel.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran konstitutionsutskottets den 30 nästlidne månad bordlagda utlåtande n:o 4.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet n:o 1 Kongl. Maj:ts denna dag aflemnade nådiga proposition till Riksdagen om anslag till nybyggnader m. m. för kustartilleriets inqvartering å det s. k. Nya Varfvet vid Göteborg.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kongl. Maj:ts under sammanträdet aflemnade nådiga proposition till Riksdagen angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter stationskarlen Karl Alfred Larsson.

Justerades två protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att statsutskottets memorial n:is 50 och 51 skulle sättas främst på föredragningslistan till nästa sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 2,³⁹ e. m.

In fiden

A. v. *Krusenstjerna*.

Lördagen den 6 april.

Kammaren sammanträdde kl. 2,³⁰ e. m.

Justerades protokollen för den 29 och 30 nästlidne mars.

Vid föredragning af statsutskottets den 4 innevarande månad bordlagda memorial:

n:o 50, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anlagen under riksstatens tionde hufvudtitel, och

n:o 51, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anlagen under riksstatens åttonde hufvudtitel,

godkändes de i dessa memorial föreslagna voteringspropositionerna.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, hvarefter kammaren åtskildes kl. 2,⁴⁵ e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Rättelse

i Första Kammarens protokoll n:o 9.

Sid 36, rad. 1 uppfifrån *står: motion*

läs: nation
